



POLITIHØGSKOLEN

Oppgavens tittel:
"På jobb i gråsonen"

Oslo politidistrikts håndtering av radikalisering og ekstremisme



Elisa Lagesen

Master i Politivitenenskap
Kull 2015

Sammendrag

Tittelen ”På jobb i gråsonen” er hentet fra en uttalelse som den ene radikaliseringskontaktene brukte for å beskrive temaet radikalisering og ekstremisme. Informanten siktet til et fagfelt som kan være vanskelig å forstå uten å ha god kjennskap til dens mange nyanser og hvor det selv for Radikaliseringskontaktene kan være vanskelig å skille mellom de som har ett ønske eller en intensjon om å begå ett terrorangrep og de som har ekstreme tanker men ingen slik intensjon. Denne oppgaven handler derfor om hvordan Radikaliseringskontaktene i Oslo politidistrikt arbeider for å oppdage disse individene, hvordan de håndterer sårbare personer og hvordan de forsøker å skille de potensielt farlige fra de harmløse.

Gjennom intervju med halvparten av Radikaliseringskontakter i Oslo politidistrikt har avhandlingen funnet at Radikaliseringskontaktene handler primært i samsvar med virkemidler du finner innenfor generell forebygging, samt de teoriene innen radikalisering som omhandler en persons sosioøkonomiske faktorer, i tillegg er også rapporter fra Politiets sikkerhetstjeneste sentrale når de velger hvem de mener som kan utgjøre en trussel. Avhandlingen setter imidlertid også fokus på sentrale teorier og forskning innen radikalisering og ekstremisme som tilsynelatende ikke har like stor gjennomslagskraft.

Abstract

The title "Working in the grey area" is inspired from a quote that one of the Specialist Prevent officers used to describe the subject of radicalization and extremism. The informant indicated that this subject is difficult to understand without intimate knowledge of the field, and even for the Specialist Prevent officer it can be difficult to distinguish between people that have an intention or wish to commit a terrorattack and those that has extreme believes but no such intention to commit terror. This thesis addresses how the Specialist Prevent officers in Oslo police district discover those individuals, how they handle vulnerable people and how they try to distinguish between the potentially dangerous people from the harmless on.

Through interviews with half of the Specialist Prevent officer in Oslo police district this thesis has discovered that they act primarily according to theories within prevent, and those theory that is based upon a person's socio-economic factors, in addition the guidelines from the Police security services is important when they decide who can become a threat. This thesis also addresses central theories and research within the field of extremism and radicalization that seemingly does not seem to have a big impact.

Forord

Da var endelig masteroppgaven ferdig. Til tross for at det har vært en krevende periode er jeg glad for muligheten til å bli bedre kjent med ett spennende fagfelt. Ikke minst er jeg blitt imponert over dedikerte ansatte i Oslo politidistrikt, som har en krevende og utfordrende jobb. Derfor vil jeg takke alle informantene mine som stilte opp til samtale, Oslo politidistrikt som gav meg muligheten til å snakke med disse og arbeidsgiveren min som har tilrettelagt slik at jeg kunne ta dette studiet. Jeg håper og tror at det har gitt meg en større forståelse for politiets rolle i samfunnet. En stor takk til min tålmodige veileder Randi Helene Kittang Solhjell for bistand og verdifulle tilbakemeldinger. Takk til familie og kollegaer som har bidratt til at denne avhandlingen kunne fullføres.

Innholdsfortegnelse:

1	Innledning.....	1
1.1	Valg av tema og problemstilling	1
1.2	Bakgrunn for valg av forskningstema	2
1.3	Innledende begrepsavklaringer:.....	3
2	Teori	5
2.1	Oversikt over de grunnleggende årsakene til radikaliserings og terrorisme	5
2.2	Forebygging i norsk kontekst	6
2.2.1	Radikaliserings.....	7
2.2.2	Sårbarhet.....	8
2.3	En helhetlig modell for forebygging av terrorisme	9
2.3.1	Normative barrierer mot aksept av vold og terrorisme	11
2.3.2	Redusere fremveksten av terrorisme og voldelig radikaliserings.....	12
2.4	Deltagelse i terrornettverk- Beskrivelse av fire ulike personlighetstyper	14
2.5	Radikaliserings som følge av gruppedynamikk	15
2.6	Handlingsplaner og veiledere for forebygging av radikaliserings.....	17
2.6.1	Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.....	17
2.6.2	Rapporter fra Politiets sikkerhetstjenesten.....	19
2.7	Risikovurderinger til bruk for å avdekke radikalisererte individer	21
2.7.1	Erfaringer fra England og verktøyet ”Extremism Risk Guidelines”(ERG22+). 21	
2.7.2	Terrorist radicalization assesment protocol(TRAP-18)	24
3	Forskningsdesign og metode.....	26
3.1	Kvalitativ metode og casesdesign	26
3.2	Semi strukturerte intervjuer	27
3.2.1	Intervjuguide	28
3.2.2	Gjennomføring av intervjuene	29
3.3	Behandling av data og analyse	29
3.4	Metodologiske utfordringer.....	30
3.4.1	Oppgavens reliabilitet, validitet og generaliserbarhet.....	30
3.5	Etiske refleksjoner og utfordringer.....	33
4	Politiets organisering og samarbeid med andre aktører	35
4.1	Oslo politidistrikts organisering	35
4.2	Politiets samarbeid med andre aktører.....	36
5	Presentasjon av funn.....	38
5.1	Innledning.....	38
5.2	Hvem er det politiet bekymrer seg for og hvordan lokalisere disse?	38

5.3	Politiets arbeid for å avdekke personer i en radikaliseringsprosess–”det er jo egentlig ikke politisaker”	40
5.4	Hvordan radikaliseringskontaktene klassifisere en bekymring	41
5.5	Politiets dilemma når de trenger mer informasjon	43
5.6	Manglende kunnskapsnivå- Forventningen om å kunne se gråtoner”	48
5.7	Når generalist som må fylle rollen som spesialist.	49
6	Drøfting av data.....	51
6.1	Innledning.....	51
6.2	Politiets arbeid for å oppdage de som kan bli en trussel mot samfunnet.....	51
6.3	Politiets handlingsmønster når de skal avklare en bekymring	53
6.4	Hindringer i å oppdage sårbare og radikalisererte individer	58
7	Oppsummering og konklusjon	62
8	Refleksjon.....	63
9	Referanser.....	64
10	Vedlegg 1: Meldeskjema til NSD	67
11	Vedlegg 2: Informasjonsskriv til respondentene.....	69
12	Vedlegg 3: intervjuguide	72

1 Innledning

1.1 Valg av tema og problemstilling

I 2011 til 2014 dro det anslagsvis 100 personer fra Norge for å delta i en krig som geografisk sett befant seg langt unna Norge(FN, 2021). Disse var hovedsakelig unge personer, hvor flere var født og oppvokst i landet. Til tross for dette så valgte flere å forlate ett tilsynelatende trygt liv for å slutte seg til en terrororganisasjon. I samme periode var det også økt aktivitet av høyreekstremister som holdt demonstrasjoner i flere store norske byer, og i 2011 opplevde landet en tragisk hendelse der 77 personer mistet livet i ett terrorangrep utført av en høyreekstrem, det yngste offeret var bare 14 år gammel. Så skjedde det ett nytt angrep i 2019 mot en moské i Bærum. Denne gangen ble gjerningspersonen stoppet under angrepet i moskeen. Men dette skjedde etter at gjerningspersonen hadde drept et nært familiemedlem.

Norge har de siste årene måtte forholde seg til potensielle trusler både fra høyreekstreme grupper og radikale islamister. PST har flere ganger advarte mot at personer og grupper inspirert av ekstrem islamistisk ideologi vil være den primære terrortrusselen mot Norge framover(PST:2019). De siste årene har det også kommet advarsler fra PST om at det kan komme forsøk på terrorangrep(PST, 2020). Samtidig har PST også uttrykt sin bekymring rundt innvandring og islamfiendtlige grupper som gjennom en aktiv organisasjonsbygging ønsker å rekruttere flere medlemmer(PST, 2018). Norge vil derfor fremover fortsatt stå overfor en rekke utfordringer knyttet til personer som står i fare for å bli radikalisert.

Noen som kan redusere rekruttering til ekstremistisk ideologi er å være tidlig ute med å fange opp disse personer. Det er derfor viktig at de som arbeider mot ekstremisme og radikalisering oppdager de som kan tenkes å utgjøre en trussel mot samfunnet i en så tidlig fase som mulig. Samtidig er det å fange opp individer og miljøer som står i fare for å bli radikalisert eller har blitt radikalisert en utfordrende oppgave for politiet og det mangler også studier i dag som sier noe om dette:

Oppgavens problemstilling vil derfor være:

”Hvordan forebygger og avdekker Oslo politidistrikt miljøer/individer som er i en radikaliseringsprosess?

Selv om hovedfokuset for denne oppgaven er på politiets arbeidsmetodikk for å avdekke sårbare eller radikalisererte personer er det også andre aktører, statlige og kommunale som arbeider aktivt mot radikalisering. Å arbeide mot radikalisering innebærer at disse aktørene ofte må samarbeide på tvers for å kunne bekjempe radikalisering. Politiet vil derfor ofte være avhengig av ett slikt samarbeid med andre etater og andre enheter i politiet for å kunne løse sitt oppdrag. Det er derfor formulert to underliggende forskningsspørsmål som skal forsøke å belyse dette, disse er:

Hvordan kan samarbeidet med andre aktørene innen forebygging bistå politiet i bekjempelsen av radikalisering? samt finnes det noe som hindrer politiet å oppdage personer/grupper som står i fare for å bli radikalisert?”

1.2 Bakgrunn for valg av forskningstema

Ekstremisme og radikalisering har de siste tiårene fått mye oppmerksomhet. Dette er også grunnen til at fagområdet har vært gjenstand for mange studier og forskning både nasjonalt og internasjonalt. Selv om det har vært fokus på forskning innen radikalisering og ekstremisme er det fortsatt behov for mer forskning. I regjeringens siste handlingsplan mot radikalisering blir det nevnt behovet for forskning både på det lokale forebygningsarbeid, samt forskning om radikaliseringsprosesser og motivasjonsfaktorer knyttet til fremmedkrigere (Regjeringen, 2014). En rapport fra Politihøgskolen påpeker også at det må gjøres mer forskning på politiets arbeid mot radikalisering:

Det er i hovedsak politiet og PST som har i oppgave å vurdere om fremsatte trusler innebærer en reell fare for at de faktisk blir gjennomført, og som eventuelt må iverksette tiltak for å forebygge eller forhindre at trusselutsatte personer blir utsatt for fysiske angrep. Slike beslutninger må ofte treffes på et svært tynt kunnskapsgrunnlag og under stor usikkerhet. Det er derfor behov for kunnskap som kan gjøre politiet og PST bedre i stand til å vurdere trusler og eventuelt intervenere på et litt mindre usikkert grunnlag. Det kan dreie seg om bedre analysemetoder for å skille tomme trusler fra annen atferd som kan signalisere reelle intensjoner. Det er også behov for bedre kunnskap om virkningene av bestemte politimetoder, for eksempel forebyggende samtaler (Gjeldsvik, 2015, s. 252).

Ettersom det er et behov for mer forskning innen lokal forebygging, politiets arbeid mot radikaliserings, samt samhandling mellom de ulike etatene er det en forhåpning om at oppgavens problemstilling kan bidra med noe kunnskap om dette.

1.3 Innledende begrepsavklaringer:

Sentralt i denne oppgaven er begrepene ”radikaliserings”, ”ekstremisme” ”sårbarhet” og ”forebygging” ” I tillegg vil det også bli forklart hva som menes med ”etterretning” da dette er noe som vil bli omtalt i avhandlingen. Det er derfor hensiktsmessig å avklare hva som menes med disse begrepene.

Forebyggende politiarbeid kan være utfordrende fordi det ofte befinner seg i ett spenn mellom kriminalitetskontroll og trygghet. Denne dobbeltrollen er utfordrende ettersom politiet på den ene siden fremme forebygging og trygghet i det sivile samfunnet, men samtidig skal være en del av det kriminalitetsforebyggende arbeidet som er koblet til straffesystemet. Politiet må med andre ord kontrollere det sivile samfunnet samtidig som de skal oppmuntre samfunnet til å ta større ansvar for egen sikkerhet(Gundhus, 2014:179). På samme måte må radikaliseringskontaktene forholde seg til personer som kan være på vei inn i en radikaliseringsprosess, men der det ennå ikke har skjedd noe som er ulovlig eller straffbart.

En definisjon av ”forebygging” kan være å redusere forekomsten av kriminelle handlinger og den skaden som kriminaliteten forårsaker(Bjørge:13)Selve ordet ”forebygging” peker på og ”bygge før” Hvor man ønsker å bygge opp en barriere eller hindring mot noe som er forventet negativt(Gundhus,2014:179)Et eksempel på forebygging kan være når politiet avholder en bekymringsamtale med en person som de frykter kan komme til å begå en kriminell handling. En slik samtale kan da ha avskrekkende effekt. En nærmere beskrivelse av de ulike formene for forebygging vil finnes under punkt 2.2.

Når det gjelder begrepene ”ekstremisme” og ”radikaliserings” eksisterer det mange ulike definisjoner. Disse begrepene blir også ofte beskyldt for å være politiserte og det mangler også en juridisk definisjon av uttrykket. I regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme defineres radikaliserings og ekstremisme *som en prosess der en person i økende grad aksepterer bruk av vold for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål. En radikaliseringsprosess som leder frem til voldelig ekstremisme kjennetegnes av: en kognitiv utvikling mot en stadig mer ensidig virkelighetsoppfatning, der det ikke er rom for alternative perspektiver. Dermed en videre utvikling der virkelighetsoppfatningen oppleves så akutt og*

alvorlig at voldshandlinger er nødvendige og rettferdige. Ekstremisme forstås her som aktiviteten til personer og grupperinger som er villige til å bruke vold for å nå sine politiske, ideologiske eller religiøse mål (Regjeringen, 2014:7). Begrepet radikaliserings vil også bli nærmere diskutert under punkt 2.2.1. I likhet med regjeringens standpunkt vil bruken av begrepene ”ekstremisme” og ”radikaliserings” innebære det samme der de benyttes i denne avhandlingen.

Begrepet ”sårbarhet” blir ofte satt i sammenheng med radikaliseringsbegrepet, selv om det ikke er påvist noe direkte sammenheng mellom sårbarhet og bruken av vold (Hemmingsen, 2011). Likevel vil de som arbeider mot radikaliserings ofte benytte dette begrepet når de skal forklare hvem som har lettere for å havne i en radikaliseringsprosess. En nærmere redegjørelse for begrepet finnes under punkt 2.2.2.

Det siste begrepet som skal forklares er ordet ”etterretning”. I noen tilfeller vil det å kunne oppdage sårbare individer eller radikalisererte personer gjøres gjennom bruken av etterretningsinformasjon. Etter terrorangrepet i 2001 mot tvillingtårnene i USA så fikk etterretningsfaget større oppmerksomhet og bruken av etterretningsinformasjon fikk også mer aksept blant befolkningen. I Norge har bruken av etterretning blir fremhevet som et viktig verktøy av koordinatoren for radikaliseringskontaktene. Dette kan delvis forklares med at de ofte ønsker å være tidlig ute med å fange opp personer som er radikaliseret, eller på vei inn i en radikaliseringsprosess. I tillegg til dette kan også etterretningsinformasjon bidra til å gi informasjon om en person eller grupper slik at radikaliseringskontaktene lettere kan vurdere i hvilke tiltak som er nødvendig å benytte.

I likhet med begrepene ”radikaliserings” og ”ekstremisme” finnes det også mange definisjoner av begrepet ”etterretning”. En definisjon tar utgangspunkt i at etterretning er en samlebetegnelse for mange aktiviteter som omfatter alt fra planlegging og innsamling av informasjon samt analyse og videreformidling. Disse aktivitetene skjer i hemmelighet hvor formålet er å øke sikkerheten eller opprettholde en maktrelasjon til konkurrenter ved forvarsel om trusler og muligheter (Gill & Phythian:19). En annen definisjon ser på etterretning som en styrt prosess, bestående av systematisk innsamling av informasjon om personer, grupper og fenomener for å danne grunnlag for beslutning (Politidirektoratet, 2014:18). Dette er den beskrivelsen av etterretning som politiet og radikaliseringskontaktene skal følge.

For at etterretningsprodukter skal danne et godt beslutningsgrunnlag må flere prinsipper i følge Politidirektoratet oppfylles som for eksempel: Etterretning må være fordomsfri og objektiv og skal i hovedsak støtte seg til flere kilder. Den må leveres i tide for å ha relevans for oppdragsgiverens beslutning, samt at den har notoritet og sporbarhet for å sikre etterprøvbare både av innhentet informasjon og vurderinger. Dette vil blant annet sikre at etterretningsproduktet blir en del av organisasjonens kunnskap og ikke personavhengig (Politidirektoratet, 2015:19)

2 Teori

2.1 Oversikt over de grunnleggende årsakene til radikaliserings og terrorisme

For å hindre at individer blir radikaliseret og i ytterste konsekvens utfører terrorangrep er det ofte avgjørende at disse individene fanges opp tidlig. Det eksisterer mange ulike teorier på hva som forårsaker radikaliserings og hvilke kjennetegn man kan se etter for å identifisere personer som står i fare for å bli radikaliseret. For å få en litt bedre oversikt over grunnene til at noen blir radikaliseret kan det være nyttig med en oversikt over de vanligste årsakene som trekkes frem.

Årsaken bak radikaliserings blir ofte kategorisert innen ulike nivåer som refereres til som makro, meso og mikronivå. Makrofaktorer handler om systematiske forhold på stats- eller samfunnsnivå, internasjonale relasjoner eller transnasjonale utviklingstrekk. Eksempler på dette kan være okkupasjon av fremmede militære styrker, dårlig styresett eller fremveks av internett og andre sosiale medier. Innenfor Makronivået kan man også finne noe som refereres til som "rooth causes" eller såkalte grunnleggende årsaker til terrorisme (Bjørge, 2015:215).

Grunnleggende årsaker eller "rooth causes" til at noen blir radikaliseret og begår terror er ofte sammensatt. Noe som kan illustrere dette bildet er at det begås terrorisme i rike demokratiske land, så vel som i fattige udemokratiske land. De som begår terror tilhører ikke en ensartet gruppe av mennesker, men har ulike opprinnelse, politisk ståsted og kan også komme fra ulike samfunnslag (Bjørge, 2005). Det finnes imidlertid ingen direkte link mellom enkeltfaktorer og terrorisme, men heller ett sett av forutsetninger og foranledninger som kan utløse terrorisme. Eksempler på dette kan være: Ekstreme ideologier som dehumaniserer andre og forsvare bruk av vold for å oppnå sine mål. At man opplever diskrimineringen fordi en tilhører en

bestemt etnisitet eller religion. Opplevelse av sosial urett, for eksempel at det stor forskjell mellom inntektsnivået i ett samfunn. Karismatiske ideologiske ledere som setter ord på opplevd urett og frustrasjon som igjen leder til vold for å oppnå politiske mål, og såkalte triggerhendelser som for eksempel krig, valg eller politivold(Bjørge, 2015:259-260)

Det neste nivået som trekkes fram for å forklare årsaken bak terrorisme omtales som Mesofaktorer. Innenfor dette nivået er det prosesser og forhold på mellomnivå som sosiale bevegelser, institusjoner eller organisasjoner som kan ha betydning. Eksempler kan være aktiviteten til terrororganisasjoner og sosiale bevegelser(Bjørge, 2015)

Det siste nivå for å forstå hvorfor noen begår terror omtales som Mikrofaktorer. Innenfor dette nivået er fokuset det som påvirker individer og samhandlinger i små grupper. På dette analysenivået vil det være ett ønske om å forstå hvordan og hvorfor individer og vennegrupper blir radikaliserte og hva som kan gjøres for å hindre en slik negativ utvikling(Bjørge, 2015:215) Radikalisering av individer blir av mange beskrevet som et kompleks fenomen, derfor er det også av betydning at de ulike offentlige etater kan samarbeide om å oppdage sårbare individer. Siden fenomenet er komplekst vil oppgaven trekke frem ulike teorier som forhåpentligvis kan bidra til å besvare oppgavens problemstilling.

Den første teorien som tas opp er den Helhetlig teori for forebygging av terrorisme. Men før dette vil det blir gitt en nærmere redegjørelse for begrepene ”forebygging” ”radikalisering og ”sårbarhet”

2.2 Forebygging i norsk kontekst

Både politiet og politisk ledelse legger vekt på betydningen av å forebygge at noen begår kriminelle handlinger, samtidig er også den overordnede strategien fra regjeringen og de ulike virksomhetene at arbeidet med å forebygge voldelig ekstremisme skal bygge på det allerede eksisterende kriminalitetsforebyggende arbeidet. Norsk kriminalitetsutfordring har også hatt stor tro på at generelle velferdsordninger er egnet til å forebygge kriminalitet(Lid, 2019: 34).

Innenfor norsk sammenheng har forebygging ofte blitt kategorisert innenfor to ulike modeller: ”Den sosiale forebyggingsmodellen” og den ”Situasjonell forebyggingsmodellen” Ved

situasjonell forebygging er målet å avverge at kriminalitet begås og å redusere anledningen til at kriminalitet skjer(Gundhus, 2014). Eksempler på dette kan være å ved å sette opp fysiske barrierer slik at bestemte objekter kan beskyttes bedre mot terrorangrep.

Sosial kriminalitetsbygging handler derimot om å endre de sosiale omgivelsene og påvirke faktorer som gjør mennesker til kriminelle, eller får personer til å involvere seg i kriminalitet. Kriminaliteten forstås ofte som forårsaket av sosial marginalisering, dårlige leveforhold og vanskelige oppvekstvilkår, men også av individer utsettes for uheldig påvirkning fra negative miljøer fra for eksempel vennegrupper eller problematiske familieforhold. Forebyggende tiltak kan derfor settes inn på samfunnsnivå, gruppenivå, eller på individnivå. Forebygging vil under denne strategien rette seg mot individer og grupper som utviser problemadferd. Innsikt i sårbarhets- og beskyttelsesfaktorer er av stor betydning når det gjelder forebyggende innsats mot disse gruppene. Ved å redusere flest mulig sårbarhetsfaktorer og forsterke beskyttelsesfaktorene er det mulig å redusere risikoen for at en ung person ender i en kriminell løpebane(Bjørge, 2015 side 22). Samtidig er det ikke nødvendigvis slik at personer som blir involvert i terrorisme automatisk kan sammenlignes med andre typer lovbrudd. Forskning på enkelte som blir involvert i ekstremisme har tilsynelatende vært velfungerende personer som først og fremst har hatt ideologiske motiver for å begå terror, eller at de har blitt trukket inn i slike miljøer gjennom venner eller familie(Monahan, 2015).

2.2.1 Radikalisering

Radikalisering er ett begrep som er svært omdiskutert. Hva som oppfattes som normal adferd og normale holdninger er i konstant endring, avhengig av tid, sted og det geopolitiske bilde (Forsvarets forskningsinstitutt, 2018:11).

Begrepet ”radikalisering” ble i liten grad benyttet offentlig før terrorangrepet på tvillingtårnene i USA ved starten av 2000-tallet. Etter bombingene i London i 2005 ble det iverksatt flere tiltak for å motvirke radikalisering i Vest europeiske land, og ønsket om å definere begrepet ble mer fremtredende. Som tidligere nevnt så har norske myndigheter satt begrepet i sammenheng med bruken av vold for å oppnå politiske, ideologiske eller religiøse mål. Denne forståelsen av begrepet setter likhetstegn mellom radikalisering og bruken av vold, men det finnes eksempler fra andre land der begrepet ”radikalisering” ikke trenger å kobles direkte opp mot bruken av vold. Noen eksempler på dette er en definisjon fra danske

myndigheter som definerer radikaliserings ”noen som” er i opposisjon til åpne, demokratiske og pluralistisk samfunn”. Ett annet eksempel er definisjonen fra den tyske sikkerhetstjenesten der radikaliserings blir oppfattet som ” noe som utgjør en fare for kontinuiteten i den demokratiske styresett (Sedgwick, 2010:484). Ingen av disse landene setter begrepet i direkte sammenheng med utøvelse av vold for å oppnå ønskede mål.

Samtidig som det er uenighet i definisjonen blir begrepet også benyttet i tre ulike kontekster som er innen integrering, utenrikspolitikk og sikkerhet. Etersom denne avhandlingen handler om politiets arbeid for å oppdage miljøer og individer som er i en radikaliseringsprosess vil det være den forståelsen innen konteksten sikkerhet som er mest relevant. Innenfor denne konteksten blir radikaliserings primært forstått som en direkte eller indirekte trussel mot sikkerheten mot landet eller deres innbyggere(Sedgwick, 2010:485)Det som ansees som en direkte trussel er å spre for eksempel propaganda som oppfordrer til vold, og en indirekte trussel kan være å tilhøre en gruppe med en bestemt agenda. Denne gruppen trenger nødvendigvis ikke delta i ulovlig aktivisme eller demonstrasjoner og trenger heller ikke ha en politisk agenda. det avgjørende er at man tilhører en støttende, likesinnet gruppe, ettersom det historiske sett har blitt begått flest terrorhandlinger av personer i tilknytning til en gruppe. Denne gruppen kan da bli en trussel under gitte omstendigheter , som for eksempel ved at gruppen opplever en stor urett. (Sedgwick, 2010).

2.2.2 Sårbarhet

Uttrykket ”sårbarhet” blir ofte satt i sammenheng med personer som en frykter kan gå inn i en radikaliseringsprosess. Begrepet er også mye brukt i sentrale politiske styringsdokumenter og kommunale handlingsplaner(SalTo, 2018; Justis og beredskapsdepartementet, 2020). Til tross at dette så mangler det ofte en forklaring om hva som legges i begrepet og det dermed ligger det en forventning om at begrepet er selvforklarende. Men ettersom begrepet er så hyppig brukt, også i denne avhandlingen er det allikevel hensiktsmessig å forsøke å avklare hva som legges i begrepet.

En definisjon av sårbarhet som kan hentes fra psykologien er at man er eller føler seg isolert fra samfunnets goder. En annen måte dette kan refereres til er som utenforskap eller marginalisering. Det som kan øke en persons sårbarhet er: Ensomhet, depresjon, usikkerhet om livsvalg og en vanskelig livssituasjon, som for eksempel rusmisbruk, arbeidsledighet og kriminalitet(Moestue, 2018)

I den siste Handlingsplanen mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme utgitt av Oslo kommune og Oslo politidistrikt blir det også satt likhetstegn mellom begrepet ”sårbarhet” og ”utenforskap”. De kommer også med eksempler på hvordan de mener sårbarhet kan føre til radikaliseringsprosesser: *Erfaringer fra Oslo, Norge og resten av Europa tyder på at utenforskap kan fremme frustrasjoner, radikaliseringsprosesser og ekstremisme. Med utenforskap menes en opphopning av sårbarhets- og levekårsfaktorer som svak arbeidsmarkedstilknytning, lavt utdanningsnivå, mangelfull skolegang, fattigdom, svake sosiale nettverk, mangelfull integrering, vold og overgrep, omsorgssvikt, kriminalitet, psykiske problemer, rusmidler, tilpasningsproblemer, rasisme, diskriminering m. m* (SaLTo, 2018:side 10).

En rapport fra Politiets sikkerhetstjeneste forklarer hva de mener ligger i begrepet ”sårbarhet”: *Disponerende faktorer som psykisk sykdom, dårlig tilknytning til arbeidslivet, dårlige økonomiske kår og en opplevelse av å være utenfor bidrar til å gjøre enkeltpersoner sårbare for radikaliseringsprosesser og rekruttering til soloterror(PST, 2017:1)* Denne forståelsen av sårbarhet, samefaller i stor grad med rapporten fra SaLTo.

Selv om det tilsynelatende er ett stort fokus på sårbarhet og utenforskap som en potensiell vei til ekstremisme eller radikaliseringsprosesser så er det ikke påvist noe direkte årsakssammenheng mellom sårbarhet eller sosial ekskludering og bruken av vold. Det mangler fortsatt forskning på dette feltet(Forsvarets forskningsinstitutt, 2018:11).

Begrepet ”sårbarhet” vil også bli nærmere omtalt i oppgavens empiridel når Radikaliseringsskiltene forteller hva de legger i dette begrepet.

2.3 En helhetlig modell for forebygging av terrorisme

En av teoriene som kan bidra til oppgavens problemstilling er Tore Bjørgos ”Helhetlige modell for forebygging av kriminalitet”. Denne modellen ble opprinnelig lagd for å forebygge terrorisme men ble siden utviklet for å kunne benyttes overfor mange ulike kriminalitetstyper. Modellen som må sies å være forholdsvis ny henter sin inspirasjon fra eldre og konkurrerende modeller innen forebygging, men ettersom disse modellene ble ansett som snevre og uten rom for andre perspektiver så oppsto spørsmålet om å skape en mer helhetlig modell basert på kriminalitetsforebyggende mekanismer(Bjørgo, 2015). Modellens fokuserer i hovedsak på

langsiktige strategier for å motvirke terrorisme på sikt. Men enkelte av tiltakene er også ment til å brukes ved akutt fare for terrorangrep og for å begrense virkningen av eventuelle angrep.

Politiet er en sentral aktør i den modellen, da de er ansvarlig for å oppdage de som kan finne seg i en radikaliseringsprosess. men samtidig forutsetter den at også andre etater som for eksempel kommuner, helsetjenesten og utdanningsinstitusjoner bidrar i bekjempelsen av radikaliseringsprosess. Disse etatene har ofte tilgang på helt andre virkemidler enn politiet har og er derfor helt nødvendige samarbeidspartnere. Samtidig forutsetter denne modellen at disse andre aktørene forstår sin egen rolle i forhold til politiets rolle, og hvordan de kan i samarbeid med politiet for å redusere kriminalitetsproblemer som i ytterste konsekvens kan bidra til å avverge terrorangrep(Bjørge, 2015).

Den Helhetlige modellen består av ni forebyggende mekanismer som benyttes i hovedsak ved tre ulike tidspunkter der hensikten er å forebygge at en kriminell handling skjer gjennom bruk av ulike virkemidler på ulike tidspunkt. Med ordet "forebygging" menes det å forhindre en kriminell handling, men også å redusere antallet og alvorligheten når slike hendelser inntreffer(Bjørge, 2011)Med andre ord så har begrepet "forebygging" i denne sammenhengen en bred definisjon.

Det første trinnet i modellen består i å forebygge at en kriminell handling skjer, virkemidlene som benyttes her kan være å bygge moralske barrierer samt å redusere rekruttering til ekstreme miljøer. Andre eksempler er å beskytte sårbare mål gjennom for eksempel fysiske barrierer som gjør det vanskelig for terrorister og nå et fysisk mål. Før terrorangrepet mot regjeringsskvartalet i 2011 manglet det fysiske sperrer slik at biler kunne parkere tett opp mot bygningene.

De neste mekanismene i den helhetlige modellen får virkning etter at en kriminell handling har skjedd, her kan virkemidlene være å frata noen muligheter til å gjøre mer skade ved å fengsle personen, eller å forsøke å minimere skade ved at man har handlingsplaner klare dersom det for eksempel skulle oppstå en terroraksjon(Bjørge:2015)Den siste mekanismen handler om å forhindre at kriminelle handlinger skjer igjen. Ettersom denne oppgaven ser på hvordan politiet oppdager personer eller miljøer som er i en radikaliseringsprosess eller som har blitt radikalisert er det de mekanismene som skal forebygge at en kriminell handling skjer

som har størst interesse for denne oppgaven. Disse vil da være: Normdannelse mot aksept av vold og terrorisme, samt å redusere fremveksten av terrorisme og voldelig terrorisme.

2.3.1 Normative barrierer mot aksept av vold og terrorisme

De fleste personer vil avstå fra å begå kriminelle handlinger fordi det i seg selv er galt. Selvkontroll, samvittighet og medfølelse med andre bidrar til at man avstår fra handlinger som kan skade andre. Positiv sosialisering i barndommen, samhandling med andre bidrar til å bygge og internalisere disse normative barrierene mot å begå vold(Bjørø, 2015:27). Etablering av normative barrierer mot aksept av vold og terrorisme vil ofte bestå i å forsterke motforestillingene som en person kan ha for å bruke vold ved å fjerne unnskylder og påskudd for å bruke vold(Bjørø, 2015:210). Målgruppen for den normative forebyggingsmekanismen er hele befolkningen, men den kan være særlig relevant å benytte den ovenfor den befolkningsdelen som terrorister hevder å kjempe for eller på vegene av. I tillegg bør man ha stort fokus på å bygge eller forsterke normative barrierer mot vold hos de personene eller gruppene som er ekstra sårbare for radikaliseringsprosesser eller som allerede befinner seg i en radikaliseringsprosess(Bjørø 2015:211). Det finnes i hovedsak to begrensninger ved denne strategien. Den første er at enkelte mennesker har mindre empati og kan mangle normative barrierer noe som gjør at de kan trekkes mot kriminelle miljøer og terrorbevegelser. Disse er ikke nødvendigvis utilregnelig da forskning som er gjort på feltet viser at de fleste som deltar i terrororganisasjoner ikke har personlighetsforstyrrelser. Den andre begrensningen med denne strategien er at selv de som er utstyrt med empati kan under visse omstendigheter begå terrorisme. Når dette skjer er det i hovedsak to grunner som kan forklare dette. Den første forklaringen er at personen blir påvirket av en ytre hendelse som oppleves som et sjokk. Det kan for eksempel være massakre, militær invasjon og politivold, men også traumatiske hendelser på det personlige planet kan være en trigger. Diskriminering, dødsfall i nær familie eller lignende hendelser kan få personer inn i en radikaliseringsprosess(Bjørø, 2015:212). Den andre årsaken til at enkelte personer kan få seg til å skade andre kan være at de er under sterk innflytelse av andre, det kan for eksempel være en gruppe, en leder eller andre organisatoriske strukturer. Forskning har vist at personer som er under sterk innflytelse kan bryte med opprinnelige moralske normer og ta del i for eksempel terrorangrep. Terrorismeforskning har også vist at terrorhandlinger som oftest er et gruppefenomen, hvor radikaliseringsprosessen kan oppstå i en gruppe med venner, der en av disse er mer ideologisk og politisk motivert og således påvirker resten av gruppen(Bjørø, 2015:213).

Normative barrierer er sannsynligvis den mekanismen som forebygger flest kriminelle handlinger. Det er derfor av betydning at politiet og andre samfunnsinstitusjoner har fokus på dette virkemidlet når det kommer til å forebygge terrorisme. Opprettholdelse av normer er noe som skjer i samhandlingen mellom individer og samfunnets institusjoner. En person eller en gruppe som opplever seg rettferdig eller urettferdig behandlet av samfunnsinstitusjoner som politiet, rettssystemet eller NAV kunne ha en innvirkning på i hvilke grad individene føler lojalitet og forpliktelse til de normene som institusjonene vil fremme (Bjørge, 2015:28). Politiet har også som samfunnsinstitusjon et særskilt ansvar ettersom de har fått monopol av staten på bruk av makt innenfor gitte rammer, så dersom politiet ikke holder seg innenfor disse rammene kan man snakke om maktmisbruk som kan gi voldelige aktører en unnskyldning for å begå vold. Når ikke-statlige aktører gjør bruk av vold for politiske formål vil de ofte bli stemplet som terrorister, noe de selv vil bestride. De vil henvisse til ulike former for urett, at det er en forsvarshandling eller at det de gjør er i tråd med overordnede moralske, politiske eller religiøse prinsipper (Bjørge, 2015:209). Historisk sett er det også slik at flere personer er av staten blitt betraktet som terrorister, mens blant enkelte av befolkningen sett på som en frihetskjemper. Eksempler på dette er Nelson Mandela som ble fengslet av apartheidregimet i Sør-Afrika for sin politiske frihetskamp. Selv om normdannelse mot aksept av vold og terrorisme er mekanisme som er viktig for å motvirke kriminalitet vil den ikke kunne fange opp alt, derfor er neste virkemiddel som blir beskrevet også av betydning.

2.3.2 Redusere fremveksten av terrorisme og voldelig radikaliserings

En viktig forebyggsstrategi kan være å forhindre at noen starter med kriminalitet. Dersom en person begår et lovbrudd øker det sannsynligheten for at det skjer igjen. Tidlig intervensjon ovenfor barn som vokser opp under påvirkning av mange risikofaktorer kan bidra til å redusere sannsynligheten for senere risikoadferd og en kriminell karriere (Bjørge, 2015: 31). Terrorismen som en form for kriminalitet oppstår ikke av seg selv. Sosiale og politiske forhold gir grobunn for fremvekst av terrorisme og voldelig radikaliseringsprosesser i et samfunn, og voldelige og provoserende hendelser kan trigge en voldelig radikaliseringsprosesser på individ og gruppenivå (Bjørge, 2015:214). Som forebyggsstrategi er det viktig å redusere drivkraften bak og motivasjonen ved å ta tak i de grunnleggende årsakene og å stanse personer tidlig i en radikaliseringsprosessen. Forskning innenfor dette feltet har vist til to delvis overlappende perspektiver. Der den ene blir beskrevet som "root causes" som for eksempel

fattigdom, det andre perspektivet ser på radikaliseringsprosesser som skjer på individ- og gruppenivå. Man skiller også som tidligere nevnt mellom radikaliseringsprosesser ut fra et makro, meso og mikronivå. Her vil det være avgjørende å forstå hvordan og hvorfor enkelte blir radikalisert og hva som kan gjøres for å forhindre dette (Bjørge, 2015:215). De som er målgruppen innenfor denne kategorien er de som befinner seg i såkalte risikogrupper for å bli radikalisert, det vil ofte være unge ”frustrerte menn i en minoritetsbefolkning eller ”hvite” ungdommer som føler seg truet av innvandregjenger (Bjørge, 2015). Selv om det er individer og grupper som er mer sårbare for å bli radikalisert viser forskning at det kan være andre grupper enn de som allerede er nevnt. Det er derfor en utfordrende jobb for politiet å oppdage de som er på vei til å bli radikalisert da det potensielt kan være mange ulike individer og grupper som er sårbare for radikaliseringsprosesser.

Virkemidlene innenfor denne strategien kan være konfliktløsning, politiske prosesser, integrering av minoriteter, unngåelse av provokasjoner og voldelige konfrontasjoner. Aktørene kan være lærere, religiøse ledere og ulike myndigheter, som for eksempel NAV og Barnevernet. Politiet er også en sentral aktør i å oppdage de som er i ferd med å bli radikalisert (Bjørge, 2015:218). En stor utfordring innenfor fagfeltet er at det ikke finnes en enkelt profil for hvem som blir radikalisert og kan begå terror, og når variasjonen i persontypen er så stor må det også derfor være ulike typer virkemidler som benyttes. Dette kan for eksempel være å konfrontere de religiøse på deres ideologi, eller bidra med nettverksbygging til de som er med i en radikal gruppe på grunn av venner. For de som er sosialt frustrerte og marginaliserte kan sosiale forebyggingstiltak være en løsning for å bedre integrere dem i samfunnet og få dem bort fra uønskede grupperinger. Det kan også være et virkemiddel og hindre at personer som er radikalisert får muligheten til å påvirke andre. Dette kan gjøres ved å undergrave deres status og anseelse, som blir en form for inkapasitering (Bjørge, 2015)

Selv om det i liten grad er en enkelt profil som kjennetegner hvem som blir radikalisert er det gjort forskning som viser at det er fire personlighetstyper som lettere kan la seg lede inn i terrornettverk. Dette er temaet for neste avsnitt.

2.4 Deltagelse i terrornettverk- Beskrivelse av fire ulike personlighetstyper

En studie som forsøker å gi svar på hvem som kan bli radikaliseret har gjennom en undersøkelse av 151 terrorplotter i Europa kommet fram til fire ulike kategorier. Disse kategoriene består av fire ulike personlighetstyper som har fått navnene: Entreprenøren, protesjeen, den mistilpassede og dagdriveren(Nesser, 2015). Disse fire ulike personlighetstypene blir ofte radikaliseret av ulike grunner, Entreprenørene og protesjeen radikaliseres som en følge av politisk misnøye, aktivisme og ideologi mens den Mistilpassede radikaliseres som en følge personlig ulykke. Den siste kategorien Dagdriveren vil påvirkes av at han eller hun kjenner noen som allerede befinner seg i en radikal gruppe, som for eksempel en venn eller en slektning(Nesser,2015). De fire ulike kategoriene har også ulike funksjoner i ett terrornettverk: Entreprenøren og protesjeen spiller ofte en viktigere rolle i nettverket gjennom å rekruttere andre. Dagdriveren og den mistilpassede spiller ofte en mindre viktig rolle i etableringen av terrornettverk og planleggingen av terrorhandlinger, selv om de tallmessig utgjør en større andel av en terrorgruppe. De blir ofte radikaliseret på en mer passiv måte som for eksempel gjennom personlige problemer, mangler på muligheter, identitetskrise, lojalitet til familie og venner og søken etter spenning. De blir en del av det ekstreme miljøet gjennom tilfeldigheter ved at de møter en entreprenør eller har ett slektsforhold til en entreprenør(Nesser, 2015:13). Entreprenøren har som nevnt en fremtreden rolle i gruppen og er ofte den som grunnlegger en terroristcelle. De er ofte eldre personer med utdanning og egne familier. De er opptatt av rettferdighet og vil ikke benytte seg av vold for personlig vinning men vil forsvare bruken av det dersom det utføres i religionens navn. I en terrorcelle vil de ta en ledende rolle overfor de andre medlemmene ved å rekruttere og trene disse. De er også den som leder den politiske debatten innad i gruppen(Nesser, 2015). Entreprenøren vil ofte søke seg til radikale moskeer og er ansvarlig for å holde kontakt med ekstremistnettverker i utlandet. I likhet med entreprenøren er også protesjeen politisk frustrert over situasjonen for behandlingen av enkelte muslimer. De har ofte høyere utdanning og er veltilpasset i det samfunnet de lever i. De er imidlertid ofte yngre enn entreprenøren, men vil ofte tilføre en terrorcelle ekspertisen den trenger til å gjennomføre ett terrorangrep. Selv om protesjeen har mange likhetstrekk med entreprenøren vil de ofte spille en underordnet rolle der entreprenøren opptrer som en mentor. De vil derfor spille en viktig og betrodd rolle i en terrorcelle og kan sammen med entreprenøren dra på reiser sammen, samt delta på treningsleirer uten å involvere de andre medlemmene av cellen(Nesser, 2015:14). Den tredje

kategorien som kan finnes i en terrorcelle refereres til som den mistilpassede. Disse personene vil ofte fungere dårlig sosialt og har en vanskelig familiebakgrunn, i tillegg har mange en kriminell bakgrunn. De har ofte lav ideologisk kunnskap og er også mindre dedikerte enn entreprenøren og protosjeen, samtidig har de ofte en nølende personlighet og en sårbarhet som lett lar seg påvirke i en radikal retning. Motivasjonen for å delta i en terrorcelle vil ofte være ønsket om å oppnå personlig frelse for synder de mener å ha begått eller som en følge av lojalitet til venner. Mange har voldelige tendenser og noen har også som en følge av dette sonet dommer. De har ofte lav utdanning, men kan være ”gatesmarte” og fysisk sterk og vil derfor i en terrorcelle ofte være den som utføre de praktiske oppgavene som å skaffe våpen eller utplassere en bombe(Nesser, 2015). Den siste kategorien blir kalt dagdriveren. De utgjør ofte majoriteten av personer som deltar i terrorcellen. De skiller seg imidlertid fra de andre kategoriene med at de ofte ikke har en klar agenda for å delta i terrorceller. Det finnes imidlertid indikasjoner på at de blir en del av gruppen som en følge av ungdommelig opprør, eventyrlyst eller mangel på muligheter. Inngangen til gruppen kan også forklares med dagdriveren kjenner en entreprenør eller en protosje, som har vervet han. Det fremstår som litt tilfeldig at dagdriveren blir en del av en ekstremistisk gruppe derfor vil de også fremstå som mindre dedikerte enn de andre kategoriene noe som fører til at han sjelden får utføre de viktigste oppgavene i en terrorcelle. Dagdriveren kan ha samme bakgrunn som de andre, men han har hatt lite sosiale problemer i livet og dersom han ikke hadde møtt på radikalisererte personer kunne livet hans tatt en helt annen retning(Nesser2015:17). Dette viser hvilken betydning gruppeprosesser kan ha i en radikaliseringsprosess. Dette er temaet for neste avsnitt.

2.5 Radikalisering som følge av gruppedynamikk

En teori som vektlegger gruppeprosesser er teorien som refereres til som sosial -kognitive strategi. Her vektlegges blant annet individets utvikling som et resultat av gjensidig samhandling mellom dets adferd, indre personlige forhold og forhold til omgivelsene. Det som gjør at enkelte blir radikaliseret forklares blant annet med at de anser seg som en del av en gruppe, dette innebærer at de gjennomgår en prosess som omtales som selvkategorisering. Selvkategorisering oppstår når en person betrakter seg som en uskiftbare medlem av en sosial gruppe, der den personlige identiteten er på et underordnet nivå. Likeledes vil de betrakte de som ikke er en del av denne sosiale gruppen som endimensjonale figurer, noe som dehumaniserer andre personer og som kan forklare hvorfor de kan begå politisk vold

vold(Sageman, 2017). Eksempler på selvkategorisering kunne man se under rettsaken om 22.juli der Anders Behring Breivik erklærte at han snakket som en representant for ”Den norske og europeiske antikommunistiske og antiislamitstiske motstandsbevegelsen og som representant for Knight Templar-nettverket(Aftenposten, 2012). dette til tross for at etterforskning av terrorangrepet konkluderte med at han fysisk sett handlet alene(Dagsavisen, 2012).

Videre hevder teorien at radikaliserings oppstår på et kognitivt plan hvor en person eller en gruppe endrer sine opprinnelige moralske standpunkter som gjør at plikten til å begå politisk vold er viktigere enn noen andre forpliktelse. Dette understøttes av sosialpsykologisk forskning fra 1950-tallet som utførte eksperimenter for å se på holdningsendringer. Disse hadde fokus på hvordan en person kan endre sine opprinnelige standpunkter. Forskning viser at dersom en person blir bedt om å si eller gjøre noe som avviker fra deres tro så vil dette føre til at personen endre standpunkt. Forklaringen på dette er at man føler et personlig ubehag som igjen føre til at man endrer synspunkt for å redusere ubehaget slik at de standpunkter man har stemmer overens med oppførselen. En annen forklaring på hvorfor enkelte personer kan bli lettere radikaliseret enn andre kan også forklares med kognitiv dissonans. Dersom en person som befinner seg i en vanskelig livssituasjon og må ta et valg mellom flere vanskelige moralske alternativer så kan dette føre til radikaliserings. Eksempler på en vanskelig livssituasjon kan for eksempel være at personen bor i et okkupert område eller er medlem av en etnisk minoritet, disse vil ofte være mer utsatt for å bli stilt overfor vanskelige valg som for eksempel å delta i en politisk demonstrasjon selv om familien ikke ønsker at man tar del i slike aktiviteter, eller at man må jobbe og forsørge familien eller delta i politiske demonstrasjoner. I følge teorien kan valget som tas for eksempel at man velger å delta i politiske demonstrasjoner på bekostning av sin egen familie kan føre til at man endrer moralske prioriteringen i etterkant og får mer ytterliggående synspunkter(Atran, 2009 s 79). Forskning på Kognitiv dissonans forsøker også å forklare hvordan radikaliserings kan foregå i nettverk og hvordan gruppens mest voldelige individer kan gå ut av gruppen og starte sin egen fraksjon. Her vektlegger teorien at personer i samme nettverk observerer hverandre og dersom et eller flere av medlemmene blir tatt i å oppføre seg hyklerisk eller kommer med uttalelser som får andre til å føle ubehag så kan disse endre holdninger. Teorien argumenterer for at denne endringen i oppførsel hos noen av de andre medlemmene bare vil skje dersom personen som opptrer hyklerisk er viktig for personens identitet(Atran, 2009:81).

Denne teorien kan sees på som en kritikk mot individfokuset i enkelte radikaliserings teorier hvor man mener at det i liten grad finnes noe demografisk mønster i hvem som er villige til å begå terror, det vil si at det like gjerne kan være en velutdannet person fra middelklassen til en som driver med kriminalitet. Gruppetilhørighet er derimot mye viktigere i utvikling av ett terrornettverk, eksempler på dette er personer som var medlem i samme fotballklubb og sto bak terrorangrep i for eksempel Madrid og Hebron. Det er ikke nødvendig med en prosess med rekruttering og ”hjernevask” av en formell organisasjon gruppen kan like gjerne bestå av en gruppe som er løst organisert, men med liketenkende personer. De kan komme fra samme nabolag der de sammen tar del i handlingsorienterte fritidsaktiviteter som for eksempel kampsport, rafting, kroppsbygging eller lignende aktiviteter. Dette skaper en gruppe med sterke vennskapsbånd og når en eller to av medlemmene får sterk tro på en sak så vil resten av gruppen følge etter selv om det innebærer at de må ofre livet (Atran, 2009).

Teorien omtaler terror først og fremst som politisk vold der ideologi spiller en underordnet rolle i hvorfor noen blir radikaliserings og forklaringen ligger heller fellesskapet med en homogen gruppe har avgjørende betydning. Radikaliseringen skjer ved at en gruppe som deler en politisk sosial enhet finner sammen. Denne gruppen kan bli voldelig under tre forhold. Det første steget er at det skjer en eskalering av en pågående konflikt. Et eksempel er invasjonen av Irak på starten av 2000-tallet som utløste noen av de største protestene i europeisk historie. England som var en del av invasjonsstyrkene opplevde også mange demonstrasjoner mot invasjonen og i 2005 opplevde London et angrep som tok livet av 52 mennesker. Før invasjonen av Irak brukte blant annet daværende amerikanske presidenten krigslignende retorikk som ”krig mot terror” Noe som ifølge teorien førte til en eskalering av konflikten.

Det neste steget er at gruppen blir desillusjonert. Til tross for legitime protester så har disse ingen virkning på staten noe som fører til gruppen vil betrakte staten som illegitim. Det siste steget er at gruppen vil oppleve en moralsk forargelse, de føler seg urettferdig behandlet og ønsker å forsvare sin egen gruppe, samt straffe de som de mener er ansvarlig for dette. Da skjer den en selvselektering av gruppens medlemmer i hvem som tar det siste steget i å begå en terrorhandling.

2.6 Handlingsplaner og veiledere for forebygging av radikaliserings

2.6.1 Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme

Terrorhandlingene i regjeringskvartalet og på Utøya i 2011 pekte på viktigheten av å fortsette arbeide mot radikaliserings. Regjeringen offentliggjorde i 2014 en ny nasjonal handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, dette var den andre handlingsplanen som fokuserte på arbeidet mot radikaliserings. Den første handlingsplanen som ble lansert i 2010 hvor satsingsområdene var: Økt kunnskap og informasjon, styrke myndighetenes samhandling og dialog, samt gi støtte til sårbare og utsatte personer(Regjeringen, 2010:7).

Den siste handlingsplanen fra 2014 inneholdt 30 punkter og nevnte innledningsvis i planen at: *Det er nødvendig med tidlig innsats fra en rekke aktører for å øke mulighetene til å lykkes i det forebyggende arbeidet*(Regjeringen, 2014:7). Videre står det at: *Det er imidlertid behov for fortsatt utvikling av tverrsektorielt samarbeid og større grad av koordinering av arbeidet på dette feltet, samt klarere linjer for hvem som gjør hva i forebyggingsarbeidet og at det gis et tydeligere ansvar for å formidle kunnskap ut til profesjonene i førstelinjen*(Regjeringen, 2014:20). Regjeringen vektlegger med andre ord samarbeid mellom de ulike etatene høyt, samt behovet for å oppdage sårbare individer tidlig.

I tillegg til kravet om samarbeid inneholder den siste planen ett mål om å etablere forebyggingskontakter ved relevante politidistrikt. I 2018 kunngjorde regjeringen at det var blitt etablert radikaliseringskontakter ved alle landets politidistrikter(Regjeringen, 2018). Handlingsplanen fra 2014 kom også med anbefaling på hvordan de mente at bekymringer kan håndteres:

Bekymringstegn

Uttalelser/ytringer

- Intoleranse for andres synspunkter
- Fiendebilder – vi og dem
- Konspirasjonsteorier
- Hatretorikk
- Sympati for absolutte løsninger, som avskaffelse av demokrati
- Legitimerer vold
- Trusler om vold for å nå politiske mål

Interesser/utseende/symbolbruk

- Appellerer til og søker etter ekstremistisk materiale på nett
- Endrer utseende, klesdrakt m.m.
- Benytter symboler knyttet til ekstremistiske idealer og organisasjoner
- Slutter på skolen eller med fritidsaktiviteter m.m.

Aktiviteter

- Opptatt av ekstremisme på internett og i sosiale medier
- Deltar på demonstrasjoner eller i sammenstøt med andre grupper
- Bruker trusler og vold som følge av ekstremisme
- Hatkriminalitet
- Reisevirksomhet som kan føre til økt radikaliserings og kontakt med ekstremister

Venner og sosiale nettverk

- Endrer nettverk og omgangskrets
- Omgås personer og grupper som er kjent for voldelig ekstremisme
- Omgås grupper der det utøves trusler, vold eller annen kriminell virksomhet
- Medlem i ekstremistiske grupper, nettverk og organisasjoner

Den siste nasjonale handlingsplanen setter noen føringer for hvordan Regjeringen tenker at politiet skal arbeide for å avklare en bekymring, i tillegg setter den også føringer for hvordan etatene skal samhandle med hverandre.

I tillegg til den nasjonale handlingsplanen har det vært produsert en rekke lokale dokumenter med den hensikt å bekjempe terror og radikaliserings. Et av disse er Oslo kommunes handlingsplan mot SALTO

2.6.2 Rapporter fra Politiets sikkerhetstjenesten

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) har publisert flere rapporter om hva som kjennetegner personer som blir radikalisert til høyreekstreme miljøer, ekstreme islamistiske miljøer samt en rapport om soloaktører (PST, 2016, 2017 og 2019). I rapporten om høyreekstreme i Norge trekkes det frem en høy forekomst av rus, tilpassningsproblemer og psykiske lidelser. I tillegg har over halvparten av det undersøkte utvalget på 109 personer manglende tilknytning til

arbeidslivet. En stor andel, 83 prosent har blitt registrert med kriminalitet og mange av disse er voldsrelaterte handlinger med politisk og rasistiske motiver. Rapporten understreker at det ideologiske perspektivet ofte er av underliggende karakter og at det er de sosiale relasjonene som er hovedårsaken til at personer blir radikalisert(PST:2019).

I den andre rapporten som omhandler personer i de ekstreme islamistiske miljøer viser den at disse i hovedsak er unge menn, 88 prosent av utvalget er ikke etniske norske. Mange har rusproblemer, de har lav utdanning og flertallet har ingen tilknytning til arbeidslivet(PST, 2016). Dette samsvarer i stor grad med det høyreekstremer utvalget. En ting som imidlertid skiller seg ut er at 17,5 prosent av de som tilhører det ekstreme islamistiske miljøet har mistet en eller begge foreldrene i løpet av barndommen eller ungdomstiden(PST 2016:2).

Begge rapportene viser at enkelte hendelser som skjer i verden fører til at flere blir radikalisert. Flyktningkrisen i 2015 førte til en vekst i det høyreekstremer miljøet, mens krigen i Syria bidro til at flere ble radikalisert.

Det som skiller de to rapportene er at det er en høyere forekomst av eldre som radikaliseres til høyreekstremer miljøer enn blant ekstreme islamistiske miljøer.

Rapporten om soloterrorister baserer seg i motsetning til de to andre rapportene på nasjonal og internasjonal forskning og tar ikke utgangspunkt i politisk, religiøs eller ideologisk tilknytning. Selv om navnet ”soloterrorist” bærer preg av at det er ett individ som begår en terrorhandling kan det være at dette individet handler på oppdrag for en ekstremistisk organisasjon eller gruppe. I den vestlige delen av verden har det vært en sterk økning i terrorhandlinger begått av soloterrorister. En forklaring på dette kan være at soloterrorister som handler på oppdrag fra en organisasjon er vanskeligere å oppdage i planleggingsfasen og sjansen for ett vellykket angrep blir derfor større. Internett er en sentral aktør for hvordan disse blir radikaliserte, da dette er en plattform som gir tilgang til læring og interaksjon med andre(PST, 2017). Det som kjennetegner de som blir soloterrorister er at de ofte føler en form for utenforskap, de har svak tilknytning til samfunnet, lite sosialt nettverk og befinner seg ofte utenfor arbeidslivet. Denne utenforskapen er noe som kan bli utnyttet av terrorgrupper når de ønsker å rekruttere personer, samtidig er det en teori at terrorgrupper ikke ønsker å rekruttere personer som befinner seg helt på utsiden av samfunnet, fremstår som tapere eller er psykisk syke. Denne teorien støttes blant annet av funn som tyder på at de som blir rekruttert av en

ekstremistisk gruppe og begår terror ofte vil ha mye lavere forekomst av psykiske lidelser enn de som begår terror uten noe tilknytning til en ekstremistisk gruppe(PST, 2017:8). Studier viser at de soloterroristene som begår terrorhandlinger uten tilknytning til ett ekstremistisk nettverk ofte har en psykisk sykdom, men at dette ikke er en forklaring på hvorfor de velger å begå terror. Flertallet av de som har begått terrorhandlinger har i forkant opplevd en stor påkjenning og en stressende livssituasjon tett opp mot terrorhendelsen. Eksempler på slike triggerhendelser var skilsmisse, at de mistet jobben eller ett nært familiemedlem. I tillegg hadde opp mot 50 prosent av soloaktørene en opplevelse av å bli trakassert, urettferdig behandlet eller utsatt for respektløs adferd(PST, 2017:9). Angrepene som ble begått av soloaktører brukte i gjennomsnitt litt under 100 dager på planlegging av angrepet, og i løpet av denne perioden viste de flere varseltegn forut for angrepet. I 59% av tilfellene publiserte de brev eller kunngjøringer som avslørte personen ideologiske tilknytning og i 64 % av tilfellene var venner og familie klar over at personen hadde intensjon om å begå ett terrorangrep(PST, 2017:13).

2.7 Risikovurderinger til bruk for å avdekke radikaliserede individer

2.7.1 Erfaringer fra England og verktøyet "Extremism Risk Guidelines"(ERG22+)

I den siste reviderte Handlingsplanen mot radikaliserings og ekstremisme ble det trukket frem at det skal sees nærmere på hvorvidt bruken av risikoverktøy er egnet for bruk i Norge. Justis og Beredskapsdepartementet henviste til at andre land benyttet slike verktøy i bekjempelsen av radikaliserings(Regjeringen, 2020) Siden opprettelse av politietaten på 1930-tallet har Norge blant annet sett på andres land erfaringer med hvordan politiet bør organisere seg, England har således vært en inspirasjon for at norsk politi ikke har hatt permanent bevæpning.

England som har vært rammet av flere terrorangrep har derfor også hatt stort fokus på denne type kriminalitet, landet har også vært et av de landene som var tidlig ute med å utvikle risikoverktøy for å kunne identifisere personer som er blitt radikaliseret.

I 2011 publiserte den britiske regjeringen en strategi som heter CONTEST for å bekjempe radikaliserings. Målet med denne strategien var at den skulle kunne brukes både mot umiddelbare trusler, og som en langvarig strategi mot radikaliserings(HM Government, 2011). Modellen baserer seg på fire ulike mekanismer som blir referert til som de "fire P-ene" Dette står for " Prevent, pursue, protect og prepare" Eller på norsk, "forebygge, forfølge, beskytte

og forberede” Den første mekanismen forebygging, legger vekt på å motvirke at personer blir radikalisert blant annet gjennom å utfordre radikale ideologier og gi støtte til personer som er sårbare for radikalisering. Innenfor den andre mekanismen ”pursue” er målet å hindre at det skjer terrorangrep for eksempel ved å tilrettelegge lovgivningen slik at etterretningstjenesten har flere virkemidler for å oppdage terrorplott i planleggingsfasen. Innen ”protect” handler det om å beskytte seg mot terrorangrep og redusere sårbarheten ved for eksempel å forbedre sikkerheten til steder der det ofte befinner seg mange personer. Den siste mekanismen ”prepare” dreier seg om å kunne avslutte et terrorangrep raskes mulig og reparere skader som oppstår. Eksempler på virkemidler er å trene på en rask og koordinert respons fra aktuelle nødetater(HM Government, 2018). CONTEST kan sies å ha mange likhetstrekk med Tore Bjørgos ”Helhetlige modell for forebygging av kriminalitet” hvor det også er fokus på både langsiktige og kortsiktige strategier for å motvirke terrorisme og radikalisering.

Den første mekanismen innen CONTEST ”prevent” satser også på å identifisere sårbare personer. Dette har vært gjort ved bruk av to risikoverktøy som heter ” Vulnerability assessment framework”(VAF) eller ”Extremism Risk Guidance”(ERG22+) Begge disse verktøyene er utviklet i Storbritannia med den hensikt å vurdere i hvilken grad en person utgjør en risiko.

Begge risikoverktøyene baserer seg på de samme 22 indikatorene, og ble opprinnelig utviklet for å kunne evaluere personer som var fengslet for terrorisme i Storbritannia. I tillegg stilte akademikere som arbeidet med risikoverktøy om de meste brukte risikoanalysene kunne brukes på personer som kunne være radikalisert, da det virket som om de som var involvert i terrorisme skilte seg ut fra andre som begikk voldelige handlinger, i tillegg var det en antagelse om at psykologiske faktorer kunne spille en rolle, at disse i større grad kunne forklare hvorfor enkelte ble dratt inn i terrorgrupper(2018:Knudsen). I 2008 fikk to rettspsykologer oppdraget med å utvikle et risikoverktøy som kunne brukes for å skille innsatte i britiske fengsler, mellom de som det var knyttet en alvorlig bekymring til og de som utgjorde en mindre bekymring. Hensikten var å kunne bruke denne evalueringen til å bestemme den innsattes sikkerhetsnivå, muligheter for prøveløslatelse og eventuelle programmer for avradikalisering. ERG ble benyttet til dette inntil 2012 da det ble erstattet av risikoverktøyet VAF. VAF ble ikke bare benyttet for å vurdere innsatte, men også benyttet av lokale myndigheter for å vurdere personer som ikke hadde gjort noe kriminelt, men som ble sett på som sårbare for radikalisering. Disse personene vil ofte få myndighetens

oppmerksomhet dersom noen har rapportert inn en bekymring. Storbritannia har innført særskilte rutiner om hvordan en bekymring blir rapportert som refereres til som ”Prevent case management”

Hensikten er ifølge britiske myndigheter å beskytte sårbare individer slik at de ikke blir terrorister eller støtter terrorisme. I tillegg skal programmet beskytte personer som blir forsøkt vervet inn i terrorisme(H.M.Government, 2019). Dersom en person blir vurdert for å være sårbar for radikaliserings så vil han eller hun bli vurdert av et panel bestående av personer fra politi, helse og utdanningsetaten. I følge programmet er det ingen bestemt profil på hvem som kan bli terrorist, så det må gjøres en individuell vurdering i hver sak. Men ett signal som de mener er relevant er dersom en uttrykker ekstreme holdninger, samt intoleranse mot andre etnisiteter og kulturell bakgrunn(H.M. Government, 2019:6). Dersom panelet vurderer at personen er i faresonen for å bli radikalisert vil de utarbeide en plan som er tilpasset den enkeltes behov. Det kan for eksempel være å tilby utdanning, helsehjelp, arbeid og ideologisk veiledning. I tillegg vil personens familie bli vurdert for hvorvidt de også har ett behov for hjelp. I forkant av vurderingen av panelet vil personen bli vurderte av politiet, som innebærer at det er to personer innen politiet som foretar en vurdering. Dette skal sikre kvaliteten i vurderingen.(Hubert, 2018).

Tilbudet er frivillig og personen kan når som helst forlate programmet som refereres til som ”The channel”

VAF og ERG baserer seg som tidligere nevnt på risikoindikatorer som søker å kartlegge hvordan en personen tenker, forstår og resonnerer, den er i mindre grad opptatt av kontekst. Evalueringene gir innsikt i en persons psyke der og da, og fokuset er først og fremst på individet. Begge verktøyene består av en spørsmålsrekke som skal forsøke å kartlegge en person sitt engasjement, intensjon og kapasitet gjennom følgende indikatorer 22 indikatorer

Engasjement	Intensjon	Kapasitet
1. Behov for å adressere urettferdighet	14. Over-identifiserer seg med en gruppe eller	20. Kunnskap, evne og kompetanse
2. Behov for å beskytte seg mot trusler	15. ”Oss og dem” tankegang	21. Tilgang til nettverk, finansiering og utstyr
3. Behov for identitet, mening og tilhørighet	16. Dehumaniserer av antatte fiender	22. Kriminel historikk
	17. Tankegang som tillater at	

4. Ønske om status	noen kan ofres	
5. Behov for spenning, vennskap og utfordringer	18. Uttrykker ett ønske om å skade andre	
6. Behov for å dominere	19. Rettferdiggjør bruken av vold for å oppnå ett mål	
7. Mottakelig for indoktrinering		
8. Politisk/moralsk motivasjon		
9. Opportunistisk		
10. Familie eller venner som støtter ekstremistiske ideer		
11. Behov for endring		
12. Påvirket av en gruppe		
13. Mental helse		

(Ministry of Justice 2019:15).

2.7.2 Terrorist radicalization assesment protocol(TRAP-18)

I regjeringens siste revisjon av handlingsplanen mot radikalisering og ekstremisme legger de føringer for at det skal utredes bruk av risikoverktøy i blant annet politietaten(Regjeringen, 2020). De henviser til relevant arbeid som allerede er gjort ved de regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). RVTS har anerkjent TRAP-18 som et verktøy for å avdekke individer som tenker på å begå terrorangrep og har blant annet oversatt den opprinnelige engelske versjonen til norsk for bruk i sin målgruppe. Ettersom regjeringen har pekt ut TRAP-18 som et verktøy med potensial til å brukes av radikaliseringskontaktene er det hensiktsmessig å se nærmere på hva den innebærer.

Terrorist radicalization assesment protocol(TRAP-18), ble utviklet med et ønske om å kunne skille mellom de som har ekstreme ideer men som ikke har noen intensjon om å begå terror og de som planlegger eller har som mål om å begå terrorangrep. Hensikten med dette var blant annet å beskytte demokratiet og ytringsfriheten ved at man har rett til å ha ekstreme synspunkter så fremt man ikke har noe ønske om å begå straffbare handlinger.

TRAP-18 fokuserer i hovedsak på individer og kjennetegnene ved terrorister og skiller ikke mellom høyre, venstre eller islamistisk terrorisme. Selv om TRAP-18 ofte omtales eller blir tatt for å være et risikoverktøy mener en av de som står bak TRAP-18 at det heller bør ansees

som en mal da det fortsatt ikke er foretatt tilstrekkelig med forskning som kan understøtte teorien den baserer seg på(Meloy:2016)

Terrorist radicalization assessment protocol(TRAP-18)ble også utviklet som en kritikk av andre risikoverktøy. Disse ble kritisert for mangel på validitet og reabilitet, ettersom noen av disse eksisterende verktøyene blant annet baserte seg på hemmelige indikatorer. Samtidig var det også en kritikk av manglende utvikling innen fagfeltet-terrorisme som man mentes skyldtes manglende politisk vilje til å få akademia og etterretningssamfunnet til å samarbeide. (Meloy, 2016).

TRAP 18 baserer seg på to indikatorsett, den første består av åtte kjennetegn som skal si noe om risikoen for såkalte ikke planlagte impulsive voldshandlinger. Det andre indikatorsettet består av10 karakteristiske personlige kjennetegn, som er basert på eksisterende empirisk og teoretisk forskning innen terrorisme, blant annet 20 års forskning på enslige terrorister(Meloy:2016)Ettersom dette til sammen utgjør 18 kjennetegn blir den omtalt som TRAP-18.

Det første varseltegnet er at man planlegger, forbereder eller setter i verk ett terrorangrep. Det andre tegnet er at man er fiksert på en spesifikk person eller en sak. Det tredje varseltegnet er at man innehar en krigslignende mentalitet. Dette innebærer at man for eksempel identifiserer seg med andre som har begått terror eller får en sterk fasinasjon for våpen eller krigsgjenstander. Det fjerde varseltegnet kan være at man begår en voldelig handling for første gang som en test for seg selv om at man er i stand til å begå vold. Det neste tegnet er en anormal oppførsel dager eller timer før ett planlagt angrep. Det kan virke som ubetydelige handling som for eksempel at man plutselig blir mye mer aktiv på sosiale medier eller at man slutter å være aktiv. For å registrere denne endringen krever det at man har innsikt i hva som tidligere har vært å registrere som normal oppførsel for denne konkrete personen. Det sjettede tegnet kan være at personen ytrer et ønske til en tredjepart om å begå en voldelig handling mot et bestemt objekt. Det nest siste varseltegnet kan være en følge av et uventet tap, for eksempel at et nært familiemedlem dør og at personen tenker og opplever håpløshet og at det finnes ingen utvei og vil begå vold mot et bestemt objekt.

I tillegg til disse varseltegnene er det også identifisert 10 kjennetegn som kan opptrer hos personer som har begått eller har forsøkt å begå terrorhandlinger: De har opplevd ett stor

personlig tap, det kan for eksempel være i yrkeslivet eller relasjonsmessig og de har manglende suksess i arbeidslivet. De er fiksert på en ideologi som rettferdiggjør bruk av vold for å oppnå bestemte mål. De har opplevd å bli avvist av en gruppe med likesinnede tankegods som de ønsket å bli en del av. Det femte kjennetegnet er at de ofte er avhengig av virtuelle samfunn, hvor de kommuniserer med personer om radikale ideer og tanker. De endrer tankemåte og væremåte ved å se verden svart/hvit. De opptrer avvisende overfor andre ideer som strider mot deres tankesett. Det syvende kjennetegnet er at de ikke klarer å finne en nær livspartner. Ett annet kjennetegn kan være at personen har mentale problemer, samtidig kan de være kreative og innovative personer. Det siste kjennetegnet er at de har en fortid der de har utøvd instrumentell vold, som for eksempel væpnet ran eller en planlagt voldshandling mot en annen person(Meloy, 2016:40).

Studiet på 111 individer som hadde begått terrorhandlinger eller forsøkt på dette så viser undersøkelsen at 70 % av disse hadde minst halvparten av varseltegnene som nevnt i TRAP-18. Studiet viste også at det var liten forskjell på om personen tilhørte ulike ekstremistiske retninger. Studiet viser også at de personene som klarer å gjennomføre ett terrorangrep skilte seg noe ut på at de var mer fiksert, kreative og innovative, i tillegg var de også oftere ikke i stand til å finne en livspartner (Meloy, 2016).

Studier som er gjort på disse 18 indikatorene viser at enkelte av disse forekommer oftere enn andre. Disse er unormal fiksering på en spesifikk sak, vesentlig endring i sinnstemning, manglende suksess i å finne en livspartner, planlegging i å utføre ett terrorangrep og at en uttrykker ønske om å skade noen til en tredjepart. Alle disse indikatorene har forekommet i over 80 prosent av sakene som ble undersøkt(Meloy, 2016).

3 Forskningsdesign og metode

3.1 Kvalitativ metode og casedesign

For å belyse oppgavens problemstilling er det benyttet kvalitativ forskningsmetode. Denne forskningsmetoden er valgt for å få frem informantenes erfaringer og opplevelse gjennom semi- strukturerte intervjuer. Empiriske funn vil deretter bli avgrenset, analysert og tolket i henhold til valgte teorier. Tradisjonelt sett vil oppgaver som baserer seg på en kvalitativ forskning ofte ta utgangspunkt i en teori, men ettersom denne oppgaven forsøker å gi svar på

flere spørsmål og temaet radikaliserings er et kompleks fenomen vil den ta for seg flere teoretiske perspektiver. Oppgaven har ikke som mål å utvikle eksisterende teori.

For å avgrense studien vil det være mest hensiktsmessig å benytte en casedesign i oppgaven, en av grunnene for valget av dette designet er at oppgavens problemstilling ønsker å gå i dybden på ett spesifikk avgrenset tema. Casestudier blir ofte definert som intense kvalitative studier av en eller noen få undersøkelsesenheter (Andersen, 2013 sitert i Bukve:121). En caseundersøkelse er en undersøkelse som benytter en allerede eksisterende grense for hva og hvem som undersøkelsen inkluderer og ekskluderer (Tjora, 2012:35). En casedesign innebærer at undersøkelsen vil gjøres i en enhet som har en naturlig avgrensning, uavhengig av forskningsprosjekter (Tjora, 2012). Samtidig kan et slik design benyttes når formålet er å forklare eller tolke et case i lys av en etablert teori. I tillegg er det å benytte en casestudie formålstjenelig når man skal benytte rivaliserende teorier opp mot hverandre (Bukve, 2016:96).

Det er ikke likegyldig hva som er casen i en casestudie, dette avgjøres av hva som er det innledende forskningsspørsmålet (Bukve, 2016:123). I denne oppgaven er dette ” **Hvordan forebygger og avdekker Oslo politidistrikt opp miljøer/individer som står i en radikaliseringsprosess** ” I denne studien vil det være Oslo politidistrikt som representerer caset. De som skal belyse problemstillingen er de som arbeider i politiet med å avdekke radikaliserings som er informantene i denne studien.

De finnes flere ulike casedesign. Den som vil bli benyttet i denne oppgaven er såkalt Samsvarsdesign ettersom man ønsker å finne ut i hvilken grad case-observasjoner stemmer overens med teoribaserte forventninger og påstander (Bukve, 2016). Valget av Oslo er også gjort av pragmatiske grunner da innsamlingen av data vil bli minst resursskrevende med tanke på geografiske avstander.

3.2 Semi strukturerte intervjuer

For å forstå hvordan radikaliseringskontaktene arbeider for å avdekke individer eller grupper som kan befinne seg i en radikaliseringsprosess er det nødvendig å høre hva de legger vekt på og hva slags utfordringer de møter på veien.

Det finnes mange forskjellige former for intervjuer, som tjener ulike formål.

Forskningsintervjuet bygger på dagliglivets samtaler og er en profesjonell samtale. Det er et intervju der det konstrueres kunnskap i samspill eller interaksjon mellom intervjueren og den intervjuede (Kvale, 2015:22). Forskningsintervjuet som benyttes her har som hovedformål å produsere kunnskap (Kvale, 2015).

Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden fra intervjupersonens side. Å få fram betydningen av folks erfaringer og å avdekke deres opplevelse av verden, foruten for vitenskapelige forklaringer, er et mål (Kvale, 2015:20). Som nevnt innledningsvis i dette kapitlet vil det derfor benyttes semi strukturerte dybdeintervjuer for å belyse oppgavens problemstilling. Som hovedregel er det nyttig å bruke dybdeintervjuer når man ønsker å studere meninger, holdninger og erfaringer (Tjora, 2013). Denne måten å samle inn data på vil derfor være egnet med tanke på oppgavens problemstilling.

Intervjuene med informantene vil primært være beskrivende, der formålet er å kartlegge radikaliseringskontaktene livsverden. Et dybdeintervju kan også sies å fokusere på informantenes meninger, men det er viktig å være bevist på at slike intervjuer vil gi informasjon sett fra informantens ståsted (Tjora, 2013). Likevel er et semi-strukturerte intervjuet ikke nødvendigvis en strukturert samtale mellom likeverdige partnere. Det er forskeren som kontrollerer og definerer samtalen. Temaet gies av forskeren, som også kritisk følger opp intervjupersonens svar på spørsmålene (Kvale, 2015:22). Til slutt vil også svarene på spørsmålene tolkes alene av forskeren. Et semi strukturert intervju innebærer at samtalen mellom forskeren og intervjupersonen verken er en åpen samtale eller et lukket spørreskjema, den utføres i overensstemmelse med en intervjuguide som sirkler i bestemte temaer (Kvale, 2015:46).

3.2.1 Intervjuguide

Ved intervjuene med radikaliseringskontaktene ble det benyttet en veiledende intervjuguide der formålet var å dekke alle temaer som ble ansett som relevante og samtidig stille spørsmål i forhold til problemstillingen, og de underliggende forskningsspørsmål. Samtidig var guiden utviklet med tanke på å stille åpne spørsmål slik at informantene kunne snakke om det som opptok dem i deres arbeidsdag. Dette var særlig relevant da avhandlingen også fokuserer på hindringer som kan oppstå når de skal avdekke personer/grupper som er radikalisert eller på

vei inn i en radikaliseringsprosess. Ettersom radikaliseringskontaktene jobber med sensitive saker var det også av etiske hensyn viktig å stille åpne spørsmål slik at informantene ikke trengte å fortelle mer enn hva de følte seg komfortabel med.

3.2.2 Gjennomføring av intervjuene

Som tidligere nevnt var det satt begrensninger av distriktets politiinspektør av hvor mange av radikaliseringskontaktene som kunne intervjues. Ettersom det var viktig at informantene følte seg mest mulig komfortabel i intervjusituasjonen fikk de selv bestemme hvor de ønsket at intervjuet skulle holdes. To av informantene ønsket at det skulle holdes på deres kontor, mens de to andre ønsket å komme til mitt arbeidssted. Intervjuene ble holdt i informantens arbeidstid og tok fra 55 minutter til 1 time og 20 minutter på det lengste. Alle informantene samtykket også til at intervjuet ble tatt opp på lydbånd. Ved andre forskningsprosjekter har jeg erfart at enkelte informanter ikke ønsker at samtalen skal bli tatt opp. Men erfaringen som nå ble gjort var at alle informantene ikke hadde noen uttalt motforestillinger mot dette og det tilsynelatende heller ikke virket hemmende på samtalen. Intervjuene ble avholdt med noen ukers intervall, dette var fordi intervjuene skulle transkribes fortløpende i etterkant og slettes etter transkribering.

3.3 Behandling av data og analyse

Etter at intervjuene var gjennomført ble de transkribert for at de skulle være enklere å bruke i analysen. Dette viste seg å være en svært tidkrevende men nødvendig prosess som lettet arbeidet med å identifisere relevant empiri. Etter at intervjuene var transkribert, ble teksten kodet slik at det ville være lettere å sortere empirien. Dette var til stor hjelp i analysen da intervjuene ble meget omfattende med mange siders tekst.

For å få frem interessante betraktninger fra informantene og gjøre dataen mer ”levende” ble det brukt empiriske utdrag, eller sitater i analysen. Det ble imidlertid lagt vekt på å ivareta informantens anonymitet, slik at ingen sitater skulle kunne brukes til å identifisere vedkommende.

Etter at intervjuene var transkribert og kodet skulle de brukes i analysen. For å analysere empirien ble det benyttet en induktiv metode. Årsaken for valget av denne metoden var at

man ønsket å identifisere mønstre for så å formulere potensielle forklaringer på mønstrene(Kvale, 2015:224).

3.4 Metodologiske utfordringer

Det finnes mange potensielle fallgruver i valg av metode og andre metodologiske utfordringer underveis i utformingen av oppgaven. Når det gjelder kvaliteten i kvalitativ forskning benyttes det ofte tre kriterier, reliabilitet, validitet og generaliserbarhet. Det er derfor hensiktsmessig at man har ett bevist forhold til disse gjennom hele oppgavens forløp og har ett bevist forhold i hvilken grad man klarer eller ikke klarer å innfri disse forventningene.

3.4.1 Oppgavens reliabilitet, validitet og generaliserbarhet

Reliabilitet har med forskningsresultatets konsistens og troverdighet å gjøre. Reliabilitet behandles ofte i sammenheng med spørsmålet om hvorvidt et resultat kan reproduseres på andre tidspunkt av andre forskere. Dette har med å gjøre om intervjupersonen vil endre sine svar i et intervju med en annen forsker(Kvale, 2015:276). Det som kan forebygge en slik situasjon kan være at det ikke stilles ledende spørsmål til intervjuobjektet. Dette var noe som jeg var bevist på da intervjuguiden ble utformet. I tillegg hadde jeg som ansatt i Politiet flere års intervjuerfaring hvor ett av prinsippene var alltid å stille åpen, ikke ledende spørsmål til intervjuobjektet. Denne erfaringen var også en fordel da det ble stilt oppfølgingsspørsmål underveis i samtalen med intervjuobjektet.

Når det gjelder reliabilitet eller pålitelighet vil det ofte stilles spørsmål om i hvilken grad forskeren er engasjert i temaet det forskes på og i enkelte forskningstradisjoner kan forskerens engasjement betraktes som støy(Tjora, 2012). Det er derfor viktig å redegjøre for hvordan ens posisjon kan påvirke forskningen. Som ansatt i politiet og som masterstudent ved Politihøgskolen hadde jeg noe kunnskap om emnet radikalisering og ekstremisme. Dette kan ha gjort meg foruntatt på enkelte emner og muligens påvirket hva slags spørsmål jeg har lagt vekt på. Samtidig forsøkte jeg å være mest mulig åpen i møte med informantene og den informasjonen de gav og være bevist på at min forforståelse kunne påvirke spørsmålsstillingen, men også påvirkningen den kunne ha på analysen. Noe som gjorde meg ekstra bevist på dette var en samtale over telefon med koordinatoren for

radikaliseringskontaktene som fant sted før spørsmålsguiden ble lagd. Et eksempel på dette var min forventning om at radikaliseringskontaktene hadde ulike prosedyrer eller fremgangsmåter i forhold til om personen var høyre-radikal eller radikal islamist. Dette ble under telefonsamtalen avklart at radikaliseringskontaktene ikke hadde noen ulike prosedyrer i forholdet til dette. Det ble derfor i etterkant av samtalen med koordinatoren brukt god tid på spørsmålsguiden for å sørge for at spørsmålene var relevante i forhold til problemstillingen og var så åpne som mulig, noe som skulle gi informantene til å fortelle fritt. I tillegg var det også relevant å forsøke å formulere spørsmål som kunne berøre relevant teori innenfor radikalisering og ekstremisme.

Ettersom intervjuene med radikaliseringskontaktene har en sentral plass i oppgavens empiri er det viktig å vurdere kvaliteten på disse intervjuene. Gode intervjuer skal for eksempel være strukturerte, med enkle, korte spørsmål og med aktiv lytting. Som intervjuer må en være vennlig og imøtekommende, men samtidig stille kritiske spørsmål der det faller seg naturlig. Tillit mellom forsker og informant er også viktig for at informanten kan snakke åpent om alt som er relevant for oppgavens problemstilling (Kvale, 2015). For å imøtekomme noen av disse kravene ble det som tidligere nevnt gitt mye informasjon om oppgavens tema og problemstilling til informantene i forkant av intervjuene. De fikk også velge sted for intervjuet, slik at de kunne føle seg mest mulig komfortable. Under selve intervjuet var det også viktig å forsøke å skape en lett stemning, blant annet ved å snakke litt løst og fast om dagligdagse ting før båndspilleren ble slått på.

Det var for øvrig også viktig å reflektere hvordan min posisjon som intern i politiet kunne påvirke informantene. Jeg hadde ingen personlig kjennskap til tre av informantene. Den fjerde informanten hadde jeg litt kjennskap til fra før, men dette var ingen nær relasjon og kontakten lå langt tilbake i tid. Likeledes var det ingen kjennskap til koordinatoren eller politiinspektøren som gav godkjenning til at informantene kunne delta. Selv om det ikke fantes en personlig relasjon til informantene kan det likevel ikke utelukkes at informantene svarer det de trodde jeg ville høre, det er ikke mulig å utelukke helt at det kan ha skjedd da informantene ble intervjuet. Samtidig kan det ha hatt en betydning at den som intervjuet de også var ansatt i politiet noe som kan ha påvirket svarene. Selv om disse forholdene kan ha hatt en betydning for hvordan de svarte er det tydelig at de under intervjuene gav svar som problematiserte flere forhold ved sitt arbeid. Dette tyder på at de ikke virker som at de ønsket å gi en uriktig virkelighetsbeskrivelse.

Noe som kan ha styrket oppgavens reabilitet er at det ble brukt direkte sitater fra radikaliseringskontaktene. Dette vil kunne styrke påliteligheten til undersøkelsen fordi informantens stemme gjøres synelig i noen grad helt fram til leseren(Tjora, 2012:205).

Den siste indikatoren som kan fortelle noe om kvaliteten innen forskning er validitet.

Validitet handler om hvorvidt en metode er egnet til å undersøke det som den skal undersøke, sagt på en annen måte så handler validitet om observasjonene som man gjør seg reflekterer de fenomener eller de variabler som en ønsker å vite noe om(Kvale, 2015:276). God validitet gjennomsyrrer hele forskningsprosessen. En måte å imøtegå dette er derfor å være så transparent som mulig. Derfor er det redegjort innledningsvis i dette kapitlet om oppgavens gang, hva slags metodiske valg som ble tatt underveis og hvorfor de ble tatt. Det er også gjort rede for bakgrunnen for valg av problemstilling og hva som har vært forsket på tidligere. Noe som imidlertid kan svekke validiteten er at den i stor grad baserer seg på intervjuer, og i liten grad har benyttet andre former for datainnhenting. Det hadde sannsynlig vært fruktbart å observere hvordan radikaliseringskontaktene jobber i feltet, men oppgavens tema er av sensitiv karakter så det hadde åpnet for mange etiske og praktiske problemstillinger

Det siste kriteriet som sier noe om kvaliteten innenfor kvalitativ forskning er

”generaliserbarhet” Ofte vil en si at en eller annen form for generaliserbarhet ofte er et eksplisitt eller implisitt mål innenfor det meste av samfunnsforskning(Tjora, 2012:207). Samtidig foregår det en debatt om hvorvidt det kan eller bør stilles slike krav innenfor kvalitativ forskning.

Ettersom denne oppgaven bare har intervjuet fire informanter kan en derfor ikke forvente at funnene vil gjelde for alle politidistrikt. Men selv om det ikke produseres noe som passer inn i den tradisjonelle formen for generalisering, er det andre former for generalisering som kan benyttes når dataen kommer fra dybdeintervjuer. En av disse kalles for ”Naturalistisk generalisering” Den baserer seg på personlige erfaringer og stilletiende kunnskap om hvordan ting er, og gir forventninger heller enn formelle forutsigelser. Den kan uttrykkes i ord og dermed gå fra å være stilletiende kunnskap til å bli eksplisitt konkret kunnskap(Kvale, 2015:290). Oppgaven forsøker å gi en beskrivelse av hvordan radikaliseringskontaktene arbeider for å finne ut hvorvidt en person er en reel trussel mot samfunnet. Hvordan radikaliseringskontaktene arbeider for å vurdere i hvilken grad en person utgjør en trussel er i

liten grad formalisert skriftlig og kan derfor passe under beskrivelse av ”Naturalistisk generalisering”

Til slutt kan en også stille seg spørsmålet om det er nødvendig at alle studier skal lede til en generalisering? Konsekvente krav om at samfunnsvitenskapen skal produsere kunnskap som kan generaliseres, kan innebære en antagelse om at vitenskapelig kunnskap skal være universell og gyldig til alle steder og til alle tidspunkter, for alle mennesker og fra evighet til evighet (Kvale, 2015:289). Kanskje er beskrivelsene fra radikaliseringskontaktene nettopp det, et øyeblikksbilde av situasjonen der og da.

3.5 Etske refleksjoner og utfordringer

Det er viktig at etiske prinsipper blir ivaretatt gjennom hele oppgaven. Noe av det første man bør ta hensyn til er hvorvidt studien produserer kunnskap som kan bidra til samfunnet (Brinkmann, 2017). Oppgavens problemstilling er derfor valgt ut fra hva Regjeringen etterlyser mer kunnskap om (Regjeringen, No, 2014), samt en rapport fra Politihøgskolen som også etterspør mer kunnskap om politiets arbeidsmetodikk (Gjeldsvik, 2015:252). Det finnes selvsagt ingen garanti for at denne oppgaven vil gi svar på problemstillingen, men den vil forhåpentligvis produseres noe kunnskap som kan benyttes til en senere studie.

Det er også ett viktig prinsipp i politiforskning at den kan gi rom for å være kritisk og konstruktiv, med dette menes det at man skal ha ett kritisk forskerblick på politiets virksomhet, organisasjon og metoder som skal gi et konstruktivt bidrag til å heve kvaliteten på politiets arbeid (Bjørge 2015:5). Oppgavens underliggende forskningsspørsmål er valgt med tanke på denne målsetningen.

Innen politiforskning er det også andre hensyn som bør adresseres, ett av disse er rollen som forsker parallelt med rollen som ansatt i politiet (Bjørge, 2015, Rachlew, 2010). Det vil derfor være hensiktsmessig å klargjøre min posisjon i forhold til det som jeg forsker på i denne avhandlingen. Jeg er ansatt i Oslo politidistrikt ved seksjonen for utlendingsforvaltning og det som jeg har lært om radikalisering og ekstremisme har primært vært som student ved Politihøgskolen. Som ansatt ved Seksjonen for utlendingsforvaltning har jeg ikke hatt kontakt

med avdelingen der Radikaliseringskontaktene arbeider. Men selv om mitt ansettelsesforhold ikke innebærer direkte kontakt med den avdelingen som er gjenstand for denne forskningen kan det oppstå andre problemstillinger som en må ta stilling til. Det har derfor vært viktig i arbeidet med denne avhandlingen å tenke over disse potensielle problemstillinger som kan oppstå i den forbindelse. En av disse problemstillingene er at man er bevist på denne potensielle rollekonflikten gjennom hele prosessen Dette ble for eksempel relevant i forbindelse under planlegging av intervjuene med informantene og at disse ikke skulle ta form som ett avhør, men som ett forskningsintervju(Bjørger, 2015). Utarbeidelsen av en god intervjuguide var således ett viktig hjelpemiddel i den forbindelse.

Betegnelsen som kan brukes på de som både er ansatt i politiet og som forsker på egen profesjon i tilknytning til egen akademisk karriere eller som ansatt i politiet kan betegnes som ”innsiddeforsker” (Rachlew, 2010). Rollen som innsiddeforsker byr som tidligere nevnt på potensielle utfordringer, men også enkelte fordeler. En av fordelene er at det kan være lettere å få tilgang til informantene. Da det måtte innhentes tillatelse til å intervju informantene ble det først sendt en skriftlig henvendelse til koordinatoren for radikaliseringskontaktene og deretter ble det sendt en henvendelse til avdelingens politiinspektør. Det er viktig å poengtere at jeg hadde ingen personlig kjennskap til disse personene i forkant, men det er uansett åpenbart at fordi jeg var ansatt i politiet, men også sannsynligvis fordi jeg var student ved Politihøgskolen gav det meg lettere tilgang til informantene. Dette ble også stadfestet da jeg var i kontakt med koordinatoren for radikaliseringskontakten som fortalte at de fikk mange forespørsler fra masterstudenter om å delta i masteroppgaver, men at de fleste som spurte ikke fikk tilgang til informanter ettersom de hadde stort arbeidspress. Å få tilgangen til informantene var selvsagt noe en var takknemlig for og derfor var det viktig å være bevist på at dette ikke skulle påvirke avhandlingen ved å framstille politidistriktet i ett uforholdsmessig godt lys.

Andre etiske spørsmål som måtte stilles i forbindelse med denne oppgaven var å innhente informert samtykke når det gjelder deltagelse i studien. Erfaringsmessig er politiet en organisasjon med klare rolledelinger og hierarki, det var derfor naturlig å be lederen i den aktuelle divisjonen om å få tilgang til informanter. Dilemmaet ble da om informantene følte seg presset til å delta i studien ettersom de måtte få vite at deltakelsen i avhandlingen var klarert med øverste leder. I henhold til etiske veiledere på dette feltet(Bjørger, 2015), fikk derfor informantene skriftlig beskjed i forkant og i etterkant av intervjuet om at de kunne

trekke seg fra undersøkelsen når som helst og at det ikke ville få negative konsekvenser dersom man ikke ville gi samtykke eller at en i etterkant ville trekke samtykket. Det ble også lagt stor vekt på å informere om, samt sørge for at intervjupersonenes identitet ville være skjult, det vil si at informantene ikke skal kunne identifiseres av personer som leser oppgaven. Direkte sitater fra informantene ble heller ikke av den grunn markert med noe, for at disse ikke kunne settes i sammenheng og dermed bidra til en identifisering.

4 Politiets organisering og samarbeid med andre aktører

4.1 Oslo politidistrikts organisering

I Regjeringens første handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme ble det bestemt at det skulle opprettes radikaliseringskontakter i alle relevante politidistrikt(Regjeringen, 2014).

Radikaliseringskontaktene ble i handlingsplanen utpekt til å være kontaktpunktet ved bekymring om radikaliserings og voldelig ekstremisme. I tillegg skulle de gi råd og videreformidle kontakt til rett instans. Når det gjelder samarbeid med andre etater så ble det stadfestet at de skulle drive med bevisstgjøringsarbeid og være ett bindeledd mellom de ulike instansene(Regjeringen, 2014).

Oslo politidistrikt hadde da denne oppgaven ble skrevet åtte radikaliseringskontakter. Disse fordelte seg på tre ulike geografiske enheter. Radikaliseringskontaktene var organisert under Forebyggende avsnitt. I tillegg til de åtte radikaliseringskontaktene fantes det også en etterretningsanalytiker og en koordinator.

I følge koordinatoren var gruppens oppgave å forebygge vold, samt å ivareta befolkningens rett til å kunne uttrykke sin ideologi, religion og politiske overbevisning. I tillegg skulle gruppen drive tidlig forebygging i et langsiktig perspektiv gjennom å identifisere sårbare individer så tidlig som mulig. Etterretning ble fremhevet som et avgjørende verktøy for at gruppen skulle kunne ta gode beslutninger, samtidig var det en anerkjennelse at det alltid vil være informasjon som ikke vil bli fanget opp. Koordinatoren fremhevet at samarbeid med

andre etater var avgjørende for at politiet skal kunne oppdage sårbare individer så tidlig som mulig.

4.2 Politiets samarbeid med andre aktører

Politiets samarbeid med andre aktører blir av politiet og regjeringen fremstilt som sentralt når det handler om å oppdage sårbare individer tidlig. Politiet i Oslo rapporterer at mindre enn halvparten av bekymringsmeldinger blir rapportert av justissektoren. Seks av 10 bekymringer som ansees som reelle blir meldt av andre offentlige aktører og samfunnet for øvrig (Politiets interne nettside). I regjeringens handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme trekker de frem det samarbeidet som er utviklet mellom politiet og kommune gjennom Politiråd og SLT-modellen (Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak) som et eksempel på en god struktur for informasjonsflyt og samarbeid mellom de ulike sektorene (Regjeringen, 2014). Denne modellen er det samme som brukes i Oslo men omtales da som SaLTo-modellen (Sammen lager vi et trygt Oslo)

Politirådet er et formalisert samarbeid mellom det lokale politiet og den øverste ledelsen i kommunen med mål om å bidra til kriminalitetsforebygging og trygghet i lokalsamfunnet, samt sikre utveksling av kunnskap og erfaring mellom politiet og kommunen. Regjeringen anbefaler at politirådene skal brukes for en etablering av en felles problemforståelse, forankring av rutiner for samarbeid og ansvarsfordeling. I tillegg til å utarbeide strategier for hvordan en bekymring skal håndteres i det enkelte lokalsamfunnet (Regjeringen, 2016).

SLT-modellen ble utviklet på 1990-tallet og målet var å styrke samarbeidet mellom de offentlige etatene, frivillige organisasjonene og profesjonene i det forebyggende arbeidet overfor barn og unge (Regjeringen: 2016). SaLTo-modellen ble etablert i Oslo kommune i 2004. Oslo kommune utga i 2015 "Veileder ved bekymring – Hvordan forebygge og håndtere hatkriminalitet og voldelig ekstremisme? Her redegjør for hensikten med politirådet og SaLTo-samarbeidet: *Politirådet i Oslo og SaLTo har ansvar for å koordinere og iverksette forebygging lokalt. En bred, god og konstruktiv dialog med andre statlige instanser, organisasjoner, lokalmiljø og befolkningen er en forutsetning for og lykkes* (Oslo kommune, 2015:5).

SaLTO-samarbeidet formål er å forebygge barne- og ungdomskriminalitet, rusmisbruk blant barn og unge, forebygge hatkriminalitet og voldelig ekstremisme. Det er med andre ord ikke

ett ensrettet arbeid mot radikaliserings og ekstremisme. I Handlingsplanen 2018-2021 "Mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme i Oslo" ble det derfor bestemt at det i tillegg til det ordinære SaLTO-samarbeidet også skulle opprettes ett tverrsektorielt beredskapsteam som skulle bistå med råd, støtte og erfaringer i utfordrende bekymring og oppfølgingssaker. Årsaken til dette var at Oslo kommune hadde lite erfaring med saker som handlet om radikaliserings og ekstremisme blant barn og unge voksne. Beredskapsteamet skulle tilby råd og veiledning til bydeler og etater med begrenset kunnskap om radikaliserings og ekstremisme.

5 Presentasjon av funn

5.1 Innledning

Oppgavens hovedproblemstilling er hvordan politiet forebygger og avdekker Oslo politidistrikt miljøer/individer som er i en radikaliseringsprosess. I tillegg er det stilt to forskningsspørsmål om hvordan samarbeidet med andre aktørene innen forebygging kan bistå politiet i bekjempelsen av radikalisering og om det finnes det noe som hindrer politiet å oppdage personer/grupper som står i fare for å bli radikalisert. I dette kapitlet vil de funnene som er gjort gjennom samtaler med informantene bli presentert.

Innledningsvis vil det først bli beskrevet hvordan politiet oppdager personer eller grupper som står i fare for å bli radikalisering eller har blitt radikalisert og hvem det er som vekker informantens interesse. Dette arbeidet gjøres ofte i samarbeid med andre etater så disse vil bli omtalt hvor det er relevant. Det vil også bli beskrevet nærmere hvordan informantene forsøker å klassifiserer en bekymring som høy, middels eller lav og hvordan de innhenter informasjon om personer de ønsker å se nærmere på. Samtalene med radikaliseringskontaktene viser at de må gjøre seg flere avveininger for hvordan de skal innhente mer informasjon og at dette ikke nødvendig gjøres likt av alle radikaliseringskontaktene, også her kan samarbeidende etater spille en rolle. Til sist vil det bli redegjort for hva som kan legge hindringer i veien for at radikalisererte eller personer som er i en radikaliseringsprosess kan bli oppdaget.

5.2 Hvem er det politiet bekymrer seg for og hvordan lokalisere disse?

Politiet har uttalt at det er viktig å gripe tidlig inn ovenfor personer og grupper som kan finne seg i en radikaliseringsprosess, dette er også politiets hovedstrategi for å forhindre kriminalitet og terrorisme.

Informantene er i stor grad samstemt når de beskriver de ulike måtene de kan bli oppmerksom på noen som er radikalisert eller på vei inn i en radikaliseringsprosess. De beskriver flere ulike kilder for å oppdage radikalisererte eller sårbare personer. Den første innebærer at de mottar informasjon eller tips fra samarbeidende etater eller fra egen etat. En av informantene fortalte om en undersøkelse som PST har gjort. Denne undersøkelsen stadfester at tips fra samarbeidende etater utgjør omtrent 40 prosent, 50 prosent kommer fra justissektoren og litt mindre enn 10 prosent fra familiemedlemmer. Dette mener informantene stemmer godt

overens med deres erfaringer. Når familiemedlemmer varsler radikaliseringskontaktene er det ofte som en følge av at de har sett en endring i oppførselen til ett familiemedlem som vekker en bekymring. Andre eksempler som informantene trekker frem kan være tips fra Helsevesenet om personer med psykiske problemer og ideologisk fasinasjon. Informantene sier at mange de er bekymret for virker å ha psykiske lidelser. I tillegg trekkes det frem henvendelser fra moskeer som er bekymret for mulige ekstreme nettverk og henvendelser fra lærere som er bekymret for elever med ekstremistiske uttalelser.

Når informantene forteller om hvem de mener kan utgjør en bekymring og hvilke personer de mener kan bli radikalisererte så refererer de ofte til ”sårbare” personer, eller personer som befinner seg på utsiden av samfunnet. Når de skal beskrive hva de mener med ”utenforskap” eller ”sårbarhet” så forteller de at dette er personer som mangler en tilknytning til samfunnet, og opplever en håpløshet som igjen kan utløse aggresjon mot det samfunnet de lever i.

Denne håpløsheten er ofte bunnet i en frustrasjon over at de ikke finne seg til rette i samfunnet. En av informantene beskriver dette på følgende måte:

De føler at man mangler noe, de får ikke til noe, de får ikke jobb, det er vanskelig å ha kontakt med NAV, de får ikke uttrykt det de ønsker og så får de ikke noe særlig godvilje og det er noe vi hjelper til med, å gjøre livet litt enklere så man ikke får den følelsen av deprivasjon og frustrasjon og så til slutt aggresjon.

En av informantene mener de bruker mye tid på sårbare unge menn, som står utenfor samfunnet og henviser til rapporter fra PST om hvem som er sårbare for radikalisering. Disse rapportene er tidligere omtalt i denne avhandlingen, men kort oppsummert så trekker PST frem: Psykiske lidelser, depresjon, lite sosialt nettverk, sviktende omsorgspersoner og manglende tilknytning til arbeidslivet som grunner til at personer kan bli klassifiserte som sårbare(PST, 2019 og 2017).

Informantene forteller også at de ofte møter på personer som de har vært i kontakt med tidligere, og at disse ofte har hatt en vanskelig oppvekst som har påvirket dem i slik grad at de lettere kan gå inn i en radikaliseringsprosess.

”Mange av de som vi får bekymringer om er ofte de som jeg har arbeidet med tidligere i generell forebygging. De kommer fra ett ødelagt hjem, de har vært skoletapere, de har mangler ett fritidstilbud og de har vært involvert i kriminalitet.

Oppsummert så kan man si at når informantene skal skildre hva de legger i begrepet sårbarhet, eller utenforskap så trekker de frem personer som opplever at de strever i livet på grunn av ulike årsaker, disse årsakene blir omtalt som sårbarhetsfaktorer og en opphopning av slike sårbarhetsfaktorer mener informantene kan medføre at personer går inn i en radikaliseringsprosess.

5.3 Politiets arbeid for å avdekke personer i en radikaliseringsprosess- ”det er jo egentlig ikke politisaker”

Alle informantene omtaler radikalisering som et samfunnsproblem som politiet ikke kan håndtere alene. I tillegg gir samarbeidet ifølge informantene oversikt over de ulike hjelpetilbudene som samarbeidede etater kan tilby sårbare individer. Dette er ifølge informantene viktig for at de kan sette inn tiltak tidlig overfor en sårbar person. En av informantene beskriver hvordan samarbeidspartnere tilbyr støtte:

De samarbeidende tjenestene har andre muligheter enn oss til å forbedre for eksempel bosituasjonen. Boligkontoret og NAV kan bistå for å stabilisere den økonomiske situasjonen. De kan også bistå med kurs for å gjøre de mer attraktiv i arbeidsmarkedet og andre tiltak som skole, så det ikke bygger seg opp en frustrasjon over sånne enkle materielle ting”

Informantene sier eksplisitt at de mener at denne formen for hjelp til sårbare personer kan bidra med å avbryte en radikaliseringsprosess, og at samarbeidet med andre etater er essensielt for at de skal kunne oppdage personer som er sårbare for radikalisering. En av informantene uttalte følgende om det tverretatlige samarbeidet:

”Det er jo egentlig ikke politisaker, det har jo ikke skjedd noe straffbart ennå og selv om politiet skal forebygge så sitter vi ikke på virkemidlene”

Alle informantene vektlegger at det er de andre aktørene som sitter på flesteparten av virkemidlene for å motvirke radikalisering. Med virkemidler henviste en av informantene til ”myke tiltak” som kan omfatte bolig, arbeidstrening, utdanning og helsehjelp.

Samarbeidspartnere som nevnes som viktige i forhold til å avdekke potensielle personer som kan være radikalisererte eller som det er knyttet en bekymring til er: NAV, skole, barnevernet og distriktpspsykiatrisk senter(DPS) Felles for disse etatene er at informantene omtaler dem som førstelinjetjeneste, med dette menes det at de er i direkte kontakt med personer som politiet kan ha en interesse i å følge opp. Siden disse etatene oppfattes som viktige vil radikaliseringskontaktene bruke ressurser på opplæring slik at de som arbeider innenfor disse etatene lettere kan gjenkjenne personer som står i fare for å bli radikalisert eller som allerede er radikalisert. I tillegg forteller en av informantene at det tette samarbeidet med enkelte etater også har en annen funksjon ved at man kan følge med på enkelte individer som kan tenkes å bli ytterligere radikalisert:

Det er også et veldig viktig poeng som jeg sier i foredragene som jeg holder at vår viktigste oppgave er å sette oss i posisjon eller sette andre i posisjon til å følge opp disse personene fordi det gir oss en unik mulighet til å følge med sporadisk over tid og man kan følge med hvilken vei pilen går. Er det en positiv utvikling eller er det en negativ utvikling”

Samarbeidet med andre etater er i følge informantene viktig fordi den fyller flere funksjoner: Politiet får holde opplæring for andre etater, slik at de kan varsle når de ser bekymringstegn, samtidig som de ser interessen av at andre etater snakker direkte med personer som kan være av interesse for politiet. Informanten kommer med eksempler om saksbehandlere fra NAV eller barnevernstjenesten som er i kontakt med en person kan se varselsignaler tidlig og varsle videre slik at de kan sette inn tiltak for å forebygge radikalisering. I tillegg er samarbeidet mellom etatene tillitsbyggende, slik at terskelen for å dele informasjon om personer som politiet interesserer seg for blir lavere.

5.4 Hvordan radikaliseringskontaktene klassifisere en bekymring

Når radikaliseringskontaktene har identifisert en person som kan være av interesse for politiet må de kartlegge om denne personen potensielt kan utgjøre en trussel.

Alle radikaliseringskontaktene forteller at de innledningsvis vil vurdere om bekymringen de får er høy, middels eller lav. På spørsmål om hvordan man vurderer hvor på skalaen en person befinner seg er alle informantene samstemte om at man kan vurdere personen opp mot kjente sårbarhetsfaktorer som familiesituasjon, arbeidssituasjonen, økonomiske ressurser, bosted,

ideologi og kriminell historikk. Dersom personen er kjent for å ha benyttet vold tidligere, samt ha tilgang til våpen vil radikaliseringskontakten vurderer at bekymringen rundt personen kan være høy. Andre faktorer som kan bidra til at noen utgjør en høy bekymring er dersom de uttrykker ett ønske om å skade noen. Noe som kan gjøre bekymringen rundt en person mindre er såkalte beskyttelsesfaktorer, med dette menes faktorer som kan beskytte mot radikalisering. Informantene trekker frem eksempler som stort familienettverk, utdanning eller at man er i arbeid. En av informantene beskriver en hovedtanke om hva som kan hindre sårbare personer i å bli radikalisering:

”Grunntanken er så enkel at hvis man er opptatt med jobb eller skole så har man mindre tid til å være terrorist eller jo tetter man klarer å knytte en person til samfunnet jo mindre sjanse er det at de føler seg så utenfor at de velger å begå en voldelig handling mot det samme samfunnet”

I tillegg til sårbarhetsfaktorer og beskyttelsesfaktorer, nevner to av informantene at de også må følge med på nyoppståtte hendelser som kan påvirke en sårbar person. Slike hendelser kan være at personen har mistet noen i nær tilknytning, feks familie. Andre faktorer som kan heve bekymringsnivået er dersom personen har opplevd vold i nære relasjoner

Radikaliseringskontaktene sier de ikke har en liste over spesifikk sårbarhetsfaktorer eller beskyttelsesfaktorer som de skal bruke for å vurdere om høyt en bekymring måles, det gjøres en helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle ved å se på alle faktorer samlet. Men PST har utarbeidet en liste over relevante faktorer som to av informantene sier man kan benytte, samtidig har også koordinatoren for radikaliseringskontaktene utarbeidet en handlingsplan som de kan følge. To av radikaliseringskontaktene nevner at de også benytter verktøyet Trap-18 i vurderingene, og at dette er noe som etter hvert kan bli brukt av alle radikaliseringskontaktene på sikt. En av informantene forklarer at årsaken til at det er verktøyet TRAP-18 som ansees å være relevant er at tilgangen på indikatorlisten er åpent tilgjengelig for alle. De andre risikoverktøyene som f.eks. VAF er mindre tilgjengelig, samt at noen også krever opplæring før en kan benytte disse.

I tillegg til sårbarhets og beskyttelsesfaktorer så nevner alle informantene at religiøs fiksering er en indikator som kan være relevant i sammenheng med andre indikatorer. En av informantene sier at avklaringsamtaler ofte innebærer at samtalen handler om religion og

politikk. Dersom informantene opplever at en sårbar person, i tillegg også har en religiøs fiksering, vil de ofte oppleve økt bekymring rundt personen:

De har en sårbarhet i seg som vi finner igjen i dette feltet og som gjør de er lett påvirkelig og de søker tilhørighet. Før søkte de tilhørighet med likesinnede som drev med kriminalitet, men så får de ett annet fokus og søker kanskje tilhørighet i religion. Men de går i den ekstreme retningen”

Informantene trekker også frem at ekstreme ytringer fra en person kan være grunnlag for å undersøke nærmere. Eksempler på ekstreme ytringer kan være at noen uttrykker at de støtter krigshandlinger som skjer i nåtid. Samtidig sier også to av informantene at ekstreme meninger som ytres offentlige er noe som kan utløse en alvorlig bekymring. Eksempler som brukes av informantene er ekstreme ytringer som legges ut på sosiale medier.

Informantene sier også at de aktiv følger med på det som skjer i verdensbildet da nyoppståtte konflikter kan bidra til å sette i gang eller forsterke en radikaliseringsprosess.

Det er få av informantene som En av informantene sier at en indikator kan være en sårbar person har fått ny vennekrete.

Selv om informantene sier de har noe tilgang på indikatorlister og ett risikoverktøy så sier informantene at vurderingene de gjør sannsynligvis ikke er gode nok og de blir også uttrykt bekymring for notoriteten i de vurderingene som gjøres. Dette er en problemstilling som vil bli omtalt i neste kapittel.

5.5 Politiets dilemma når de trenger mer informasjon

Når radikaliseringskontaktene har skaffet seg all tilgjengelig informasjon om en person må de bestemme hvordan de skal håndtere situasjonen videre. I denne fasen forteller informantene at de står ovenfor mange vurderinger og alternativer. En av disse vurderingene er om de skal ta personlig kontakt med personen de er bekymret for, gjennom en såkalt avklaringssamtale eller om de skal få andre etater til snakke med personen. Når informantene forteller om denne samtalen benytter de konsekvent navnet ”avklaringssamtale” og ikke bekymringsamtale. En av informantene forklarer at de kaller det ”avklaringssamtale” da hensikten er å avklare en

bekymring og at denne samtalen er mer spisset inn mot deres fagfelt enn hva en bekymringssamtale vil være. Men før radikaliseringskontaktene tar den vurderingen må de som tidligere nevnt tenke over konsekvensen med å ha en samtale med noen som kan være eller er radikalisert. En av informantene forklarer dilemmaet som kan oppstå i den forbindelse:

Det vi gjør ibland er ikke alltid produktivt, noen ganger er det kontraproduktivt. Det står beskrevet i handlingsplanen og styringsdokumenter at man må ha en avveining på kost-nytte, og dersom jeg innkaller noen til en samtale og spør om hvorfor skjer dette og dette og alle disse tingene som man har en dårlig magefølelse og er bekymret for så kan det føre til at vedkommende går inn i en radikaliseringsprosess”

Radikaliseringskontaktene legger stor vekt på at dette dilemmaet er noe de må ha med i vurderingen når de skal bestemme hvorvidt de skal snakke med en person som de er bekymret for. Informantene beskriver at de må tenke over at denne direkte samtalen med en sårbar person kan medføre at personen føler seg stigmatisert og ikke har rett til å ytre seg om det som opptar dem. En av informantene forklarer hvordan en direkte samtale med en person kan oppfattes av den de tar kontakt med:

Min rolle i dette feltet vil uansett oppfattes som negativ, i hvertfall stort sett av den personen det er en bekymring rundt fordi jeg er politi og dette er en mening han har og det er ytringsfrihet i Norge(pause) Jeg tenker at flestparten vil uansett føle ett stigma ved at politiet kommer inn”

Radikaliseringskontaktene sier at de ikke ønsker å bli oppfattet som noen som forsøker å legge begrensninger på hva folk kan ytre deg om, så fremt dette ikke er en oppfordring til vold.

Det andre dilemmaet som radikaliseringskontaktene må ta med i vurderingen er hvorvidt de skal foreta en samtale med en person dersom dette potensielt kan skade en relasjon mellom personen som har varslet om en mulig radikalisert person. Eksempler som informantene trekker frem er lærere, kommunale saksbehandlere og personer innen helsetjenesten. Dersom informantene frykter at de ikke kan snakke med en person uten å røpe hvor varslet kommer fra,

vil de i mange tilfeller avstå fra dette, med mindre bekymringen blir vurdert til å være såpass høy at det kan gå utover liv og helse. En av informantene sier dette om dilemmaet:

Man kommer ingen vei dersom man ikke har tillit hos personen og hvis de føler at alle disse institusjonene bare er politiets forlengende arm så kommer man ikke inn på dem”

Informantene beskriver at det ikke er bare relasjonen de må ta hensyn til, men også muligheten til å kunne samhandle med en person de potensielt er bekymret for. I tillegg til dette dilemmaet forteller informantene at de kan avstå fra å holde en avklaringsamtale dersom de vurderer det som lite sannsynlig at de vil få relevant informasjon som kan brukes i vurderingen. En av radikaliseringskontaktene forklarer dette på følgende måte:

En avklaringsamtale er en veldig konfronterende ting, da må man gi noe uten nødvendigvis å få noe tilbake. For oss er det en sårbar ting fordi vi sier at vi er interessert i deg, samtidig som vi ikke får noe tilbake”

Det siste insentivet som nevnes fra å avstå fra en samtale kan være at en person vurderes som psykisk syk. Informantene forteller at de ikke har denne formen for kompetanse, og disse vil da bli bedre ivaretatt av Helsevesenet.

Selv om radikaliseringskontaktene vil avstå fra å ha en samtale med en person av interesse er det fortsatt slik at de har ett behov for å vurdere skalaen av en bekymring. I disse tilfellene vil noen av radikaliseringskontaktene benytte samarbeidspartnerne til å gjennomføre en samtale med en person de ønsker å vite mer om. En av informantene forklarer når det er naturlig å overlate en samtale til en annen etat:

Det vil være naturlig i flere tilfeller. Det varierer etter hvilke nivå man er i den skarpe trekanten, der lokalsamfunnet og samarbeidende aktører er nederst og politiet og PST på toppen. Da er det naturlig at de som er i det nederste siktet ikke får politiet på døra med spørsmål om å snakke om disse tingene. Som jeg ofte sier i foredrag til førstelinjetjenesten at man ikke kan gjøre noe feil. Det er mange lærere som kommer og er bekymret for uttalelser men da vil det være unaturlig for meg å kapre den samtalen”

Informantene forteller at de bruker samarbeidspartnere aktivt for å skaffe mer informasjon, men her er det noe uenighet bland informantene på hva som ansees som best fremgangsmåte, dette vil bli omtalt snart.

Informantene sier at det forekommer at de bestilles informasjon fra samarbeidspartnere som er i direkte kontakt med noen de har interesse av.

Ved en slik bestilling av informasjon vil de få vite hva slags spørsmål de skal stille til personen og informantene vil i etterkant av denne samtalen sjekke hva som ble sagt.

Dersom en person mottar noe form for hjelp fra andre etater så kan det også medføre at politiet holde seg i bakgrunnen, for å skaffe informasjon på en annen måte:

Det er ikke sikkert vi trenger å ta den samtalen, det kan være at han eller hun allerede er i gang med ett tiltak, ett tilbud og at noen jobber opp mot dem. De holder for meg at jeg vet noen gjør det, slik at jeg kan finne ut hvem de snakker med og ta en samtale med dem”

Informantene forteller med andre ord at dersom en person det er en bekymring rundt er i kontakt med en offentlig etat som har iverksatt tiltak så vil man avstå fra å ta en avklaringssamtale med vedkommende, og heller få informasjon fra andre etater. To av informantene nevner spesifikt at samtaler som gjøres av andre etater med sårbare individer kan motvirke radikaliseringsprosessen.

Selv om det informantene oppgir mange grunner til at de vil avstå fra å holde en avklaringssamtale med noen så oppgir de samtidig at de holder en del slike samtaler, men dette varierer noe fra informant til informant. En av radikaliseringskontaktene oppgir at det holdes slike samtaler i 20 til 30 prosent av tilfellene som blir fulgt opp av politiet, mens en av de andre radikaliseringskontaktene antar at det holdes samtaler i ca 50 prosent av tilfellene. To av informantene forklarer at det ikke er noe praksis på når det skal avholdes en bekymringssamtale, det er som regel basert på en konkret vurdering av sakens forhold. Men som nevnt tidligere så kan en av grunnene til at en bekymringssamtale blir brukt forklares med at bekymringen rundt en person vurderes innledningsvis som høy. I tillegg til dette så oppgir også informantene at dersom en person det er knyttet en potensiell bekymring rundt ikke ønsker å ha kontakt med samarbeidende etater så kan dette medføre at de må ta en samtale for å få mer informasjon. Andre årsaker til at en radikaliseringskontakt kan ha direkte

kontakt med en person er gjerne dersom personen er ung og tilsynelatende i en opprørsfase. Da oppgir en av informantene at en slik direkte samtale med politiet kan holde personen unna støtteapparatet ettersom det kan oppfattes som negativt å benytte dette.

Som tidligere nevnt så er det uenighet blant informantene når det handler om å ”bestille” informasjon fra andre etater. Dette begrunnes med at tillit til samarbeidende etater må bevares utad og at man ikke vet hva som blir sagt i en samtale for eksempel mellom en saksbehandler i Nav og en person som kan være på vei til å bli radikaliserert. Dette begrunnes med at samarbeidende etater ofte har lav fenomenkunnskap, og det vil derfor være vanskelig å bruke informasjonen i denne samtalen for å vurdere graden av bekymring. Men informantene vil snakke med de eksterne samarbeidspartnere for å få innhente så mye informasjon som mulig om personer som er av interesse. Informantene mener terskelen for å innkalle til avklaringssamtale bør være lav hvis man tror samtalen vil gi relevant informasjon for å vurdere graden av bekymringen.

Etter at radikaliseringskontaktene har fått innhentet så mye informasjon som mulig om en person så vil de som tidligere nevnt ofte vurdere denne informasjonen opp mot såkalte kjente sårbarhetsfaktorer og beskyttelsesfaktorer. Men selv om radikaliseringskontaktene får nok informasjon til at de vurderer risikoen som lav rundt en person så kan det fortsatt være slik at de ikke kan avskrive en person helt. En av informantene omtaler det som en restrisiko, med dette menes det at personen kan fortsatt utgjøre en risiko. I slike tilfeller vil informantene foreta nye jevnlig sjekker på om det skjer noe som gjør at risikoen økes eller senkes. En av informantene beskriver dette slik:

Man får jo noe informasjon. men det er vanskelig å vite om personen snakker sant(pause) men i noen tilfeller finner man ingen faresignaler så det kan være betryggende. I mange saker er det en potensiell restrisiko. men det får vi ikke gjort noe med og da blir det å følge med over tid på personen”

Denne oppfølgingen av personer som utgjør en potensiell restrisiko er ifølge alle informantene fast rutine i politidistriktet. Oppfølgingen kan fortsettes så lenge informantene mener det er nødvendig. Men dersom det ikke skjer noe som øker bekymringen over en viss periode vil radikaliseringskontaktene avbryte oppfølgingen, da det ikke lengre ansees som nødvendig.

5.6 Manglende kunnskapsnivå- Forventningen om å kunne se gråtoner”

Innledningsvis i denne oppgaven ble det stilt spørsmål om radikaliseringskontaktene opplever at det finnes hindringer i å oppdage radikalisererte personer. Ettersom årsakene til radikalisering ofte er sammensatt kan det være utfordrende å oppdage personer eller grupper som er på vei inn i en radikaliseringsprosess. En av disse utfordring som tre av informantene trekker frem er at det er lav fenomenkunnskap innad i politietaten som kan føre til at personer eller konkrete hendelser ikke blir varslet videre til radikaliseringskontaktene. En av informantene omtalte dette på følgende måte:

Innad i politiet er det lite fenomenkunnskap, det er for eksempel mange ting som jeg ville fått dårlig magefølelse av som noen som ikke har de samme forutsetningene som ikke arbeider med det ellers som ikke har fulgt med i verdensbilde som gjør at ting kan glippe, for eksempel for å sette det på spissen ”en person har et naziflagg i stuen og så tenker de at dette er en rar fyr” men de gjør ikke noe mer med det. De håndterer bare den konkrete arbeidssituasjonen de har og tenker ikke mer på det. Men det hadde vært veldig relevant for meg å vite, for eksempel i kombinasjon med at han driver med kriminalitet.

En av de andre informantene snakket også om et utfordrende fagområde og manglende kunnskapsnivået i deler av politietaten:

Egentlig så tenker jeg det er litt lavt. Man kjenner til de grove trekkene men det er mange nyanser som er viktig, Det blir jo lett(pause)ja jeg opplever ofte at politiet overforenkler ting, det blir svart-hvit og i hvert fall for patruljemannskapet er det enten inn eller er det ut. Jeg opplever at temaet radikalisering overhode ikke er sånn, det er veldig mye grått. Det er nyanser som er viktig”

Radikaliseringskontaktene forteller at årsaken til lav fenomenkunnskap om radikalisering kan skyldes at andre enheter i politiet ikke er godt nok kjent med at det finnes personer som bare jobber med radikalisering. Manglende kunnskap gjelder særlig for de avdelingene i politiet som ikke jobber ved en forebyggende avdeling. To av informantene mener dette i hovedsak gjelder førstelinjetjenesten i politiet. Som all førstelinjetjeneste er disse ofte i direkte kontakt med publikum for å løse ulike oppdrag. En av informantene trekker frem ett eksempel der radikaliseringskontaktene kan legge inn forespørsel om mer informasjon om konkrete

individer i etterretningsregistret, men selv om disse individene kommer i kontakt med politiet i forbindelse med annen kriminalitet så meldes dette ikke videre til radikaliseringskontaktene fordi de ikke tror det er relevant med tanke på radikalisering. For å motvirke dette problemet forteller den ene radikaliseringskontaktene at de forsøker å markedsføre seg ovenfor andre enheter i politiet. Men at dette er tidskrevende og at det bare kan gjøres de gangene de finner tid til det.

5.7 Når generalist som må fylle rollen som spesialist.

I tillegg til denne utfordringen nevner også to av radikaliseringskontaktene at det er vanskelig å vurdere i hvilke grad en person er radikalisert. En av informantene uttaler dette om vurderingene de må gjøre:

Jeg mener at vi har ikke gode nok verktøy for å gjøre det, litt fordi det er personer med ulike kompetanse som har disse stillingene, noen har ikke nok erfaring og da blir det litt sånn magesfølelse selv om man har nok holdepunkter så er det ikke sikkert disse vurderingene blir riktig.

En av de andre informantene uttaler seg også om hvorfor det hadde vært en fordel at de benytter ett bestemt verktøy i vurderingen av personer som kan være radikalisert. I tillegg uttrykker informanten også at det kan være problematisk at informantene ikke vurderer etter de samme faktorene hvis det skulle oppstå en hendelse der det blir stilt spørsmål om hva slags vurderinger som er blitt gjort:

”Fordi det gir en notoritet og det gir en sikring på at man vurderer etter de samme faktorene. Man jobber jo for å forebygge terror og det er ett relevant spørsmål og tenke hva som skjer den dagen noen som vi har hatt inne hos oss finner på noe bøll likevel. Da får man jo offentlighetens øyne på seg og man må forklare hva man har gjort og ikke gjort, da mener jeg det ikke vil se bra ut dersom man ikke har noe notoritet på de vurderingene som man har gjort.

Informanten mener her at det er en svakhet at de ikke har gode nok verktøy for å vurdere om bekymringen er lav, middels eller høy, Samtidig mener også informanten at manglende erfaring hos radikaliseringskontaktene kan føre til feilvurderinger.

En av radikaliseringskontaktene snakket også om prosessen med å vurdere potensielle radikalisererte personer kan være problematisk i de tilfeller der de er direkte kontakt med disse, og hvordan man ikke nødvendigvis kan opprettholde en forventet standard som kreves i en etterretningsprosess:

”Vi sitter i alle deler av det nederste etterretningshjulet så det fører til at vurderinger etter mitt syn ikke har høy nok kvalitet. Det er ett åpenbart bias at jeg har snakket med en person og det er en hyggelig gutt eller jente og jeg tenker at” dette er en så hyggelig gutt at man trenger ikke være bekymret for det, det er bare en lærer eller en saksbehandler som ikke har peiling” men så kan det være at vedkommende manipulerer meg og jeg går rett på, så legger jeg saken bort, men så kan det være mange andre grunner som andre ville sett og som er bekymringsverdig og det er en utfordring at vi ofte sitter å vurderer vår egen informasjon og at det ikke er nok struktur eller kompetanse på disse vurderingene”

Informanten uttrykker bekymring for hvordan vedkommende står alene i vurderingen om hvorvidt en person bør følges opp eller ikke, og at det er en fare for at man lar påvirke i en slik grad at en kan se bort fra andre elementer som tilsier at personen burde vært bedre fulgt opp. I tillegg blir det også uttrykt bekymring for manglende struktur og kompetanse i direkte møte med mulige radikalisererte personer.

En annen utfordring som alle informantene nevner er at det ikke er noe standardisert opplæring innen fenomenet ”radikalisering og ekstremisme” for radikaliseringskontaktene. En av informantene forklarer nærmere om dette:

”Det er ikke noe håndfast eller noe struktur på det, så der er ikke noe særlig opplæring heller. Opplæringen er når du jobber sammen med en med samme stilling og når du møter andre ukentlig. Så det er ikke noe konkret opplæring, vi har en mappe med faglitteratur som kan brukes til opplæring der man kan lese seg opp selv, man har ansvar for egen læring og er nok prisgitt at de som søker på stillingen som radikaliseringskontakt har interesse og engasjement for fagfeltet og dermed leser seg opp og følger med i media. Kanskje kan man også studere litt på si og lære seg opp på egen hånd”

En annen av informantene forklarer også om praksisen når det kommer til opplæring og hvordan man i stillingen kan følge med på det som skjer innenfor fagfeltet de jobber innen:

Vi har mye fagdager og det forskes og publiseres mye, så vi har god tilgang på dette. Men det er ikke noe enhetlig opplæringspakke for oss radikaliseringskontakter. Det er ikke noe som sikrer av vi har ett bunnivå av kunnskap, det burde det kanskje ha vært.

Samtidig trekker informantene frem at selv om mener at det er manglende opplæring så har de stor frihet til å tilegne seg kunnskap på egen hånd og at det kan være en fordel ettersom en tilegner seg ulik kunnskap noe som sørger for at de dekker ett bredt kunnskapsfelt og at diskusjoner mellom radikaliseringskontaktene blir bedre. Informantene legger også vekt på at ettersom Oslo er nært lokalisert til hovedkvarteret til PST så får de invitasjoner om aktuelle seminarer som holdes der. Samtidig nevner flere av informantene at de holder seg oppdatert på aktuell forskning innen fagfeltet ”ekstremisme og radikalisering”

6 Drøfting av data

6.1 Innledning

I dette kapittelet vil problemstillingen og de to forskningsspørsmålene bli diskutert og drøftet sett i lys av de valgte teoriene som ble presentert i oppgavens teorikapittel. Oppgavens hovedproblemstilling, samt forskningsspørsmålet som går på samarbeid med andre etater vil bli drøftet sammen, da disse må sees i sammenheng med hverandre. Det siste forskningsspørsmålet som omhandler hindringer for å oppdage personer som kan være radikalisererte eller på vei inn i en radikaliseringsprosess vil bli omtalt sist.

6.2 Politiets arbeid for å oppdage de som kan bli en trussel mot samfunnet

Opgavens hovedproblemstilling er ” **Hvordan forebygger og avdekker Oslo politidistrikt miljøer/individer som er i en radikaliseringsprosess?**”

I tillegg til denne problemstillingen ble det også følgende forskningsspørsmål:

Hvordan kan samarbeidet med andre aktørene innen forebygging bistå politiet i bekjempelsen av radikalisering?

Politiet hovedstrategien for å hindre at personer blir radikaliserte er å arbeide forebyggende, de ønsker med andre ord å forhindre at noen utvikler seg i en negativ retning og i verste fall begår en terrorhandling. Når informantene forteller om hvem som står i fare for å bli radikalisert så beskriver de personer som befinner seg utenfor samfunnet, og som de mener derfor har en sårbarhet for å bli radikalisert ettersom denne sårbarhet kan føre til frustrasjon som igjen kan lede til vold. Informantene mener denne koblingen blir særlig relevant dersom disse personene i tillegg til å inneha en sårbarhet også har en fasinasjon for en ideologi. Rapportene fra PST understøtter langt på vei at personer som ansees som sårbare er mer tilbøyelig til å bli radikaliserte. Denne beskrivelsen gjelder ifølge PST både for de som rekrutteres til miljøer som er radikale islamistiske og høyreekstrem, og også enkelte av soloterroristene.(PST, 2016;2017;2019).

Når informantene beskriver hvem som finnes innenfor denne kategorien som de omtaler som sårbare så beskriver de unge personer som har hatt en vanskelig oppvekst, som har falt utenfor skolen eller arbeidslivet og som har vært involvert i kriminalitet. Denne beskrivelsen stemmer godt overens med den ene personlighetstyper som blir beskrevet i denne teorien. Disse personlighetstypene omtales som: Entreprenøren, protesjeen, den mistilpassede og dagdriveren. Innenfor denne teorien passer ”den mistilpassede” til beskrivelsen som informantene gir over hvem som de mener har lettere for å bli radikalisert. Personer som omtales som ”den mistilpassede” blir ofte radikalisert som en følge av personlig ulykke, og mange har hatt en vanskelig familiebakgrunn og de har ofte lav utdanning. I tillegg har mange også hatt en kriminell fortid. De fungerer ofte dårlig sosialt og kan derfor lettere la seg påvirke i en radikal retning. Motivasjonen for å delta i en terrorcelle kan være at de ønsker personlig frelse eller som lojalitet til venner. Denne sårbarheten gjør at de kan la seg påvirke av personlighetstypen ”entreprenøren” som har som mål å rekruttere andre. Entreprenøren er ofte en eldre person med egen familie, de har utdanning og er ellers en tilsynelatende velfungerende person. De vil derfor ha lite behov for å være i kontakt med etater som tilbyr ulike form for hjelpetiltak og dermed vil det bli vanskeligere for politiet å oppdage disse individene. Samtidig er det heller ingen av informantene som nevner at de forsøker å kartlegge nettverkene til de ”sårbare” personene som de ofte arbeider med og derfor er det en mulighet for at disse ikke blir fanget opp av politiet eller de andre samarbeidspartnerne. Dette gjelder også for personlighetstypen protesjeen som også er veltilpasset i det samfunnet han eller hun tilhører. De vil dermed også bli vanskeligere å oppdage for politiet og en potensiell terrorcelle kan forbli uoppdaget. Den siste personlighetstypen dagdriveren passer delvis med

beskrivelsen som informantene gir når de forteller om hvem de mener har lettere for å bli radikalisert. Dagdriveren blir ofte radikalisert som en følge av ungdommelig opprør, mangle på muligheter og eventyrlyst. Informantene beskriver at de møter på personer som er unge og i en opprørsfase, og at disse vil de forsøke å holde unna støtteapparatet da det kan virke stigmatiserende. Dagdriverens vil ofte være mindre dedikert til gruppen da det nærmest er litt tilfeldig at de blir trukket inn i en ekstremistisk gruppe.

Tallmessig så forekommer det flest personer innenfor kategorien den ”mistilpassede” og ”dagdriveren” det er derfor forståelig at informantene gir en beskrivelse av at de ofte møter disse personlighetstypene, samtidig er det tilsynelatende ett fravær av fokus på de andre personlighetstypene ”protosjen” og ”entreprenøren” samt fokus på at det kan finnes ekstremistiske nettverk og at disse har som mål å rekruttere flere medlemmer.

6.3 Politiets handlingsmønster når de skal avklare en bekymring

I den ”Helhetlig modellen for forebygging av kriminalitet” er det flere forventninger til hvordan politiet, men også resten av samfunnet skal arbeide for å hindre at det skjer terrorhandlinger gjennom ulike forebyggende tiltak. En av de første mekanismene som kan brukes til dette er normdannelse mot aksept av vold og terrorisme. Bygging av normative barrierer starter allerede i barndommen gjennom positiv sosialisering og samhandling med andre mennesker. Personer som har sterke normative barrierer vil ofte ha høyere terskel for å begå voldshandlinger mot andre. Normative barrierer er trolig den mekanismen som forebygger flest kriminelle handlinger (Bjørge, 2015:29). Informantene har fortalt hvordan de på ulike måter driver med informasjonshenting, enten via andre etater eller i direkte samtale med sårbare eller radikalisererte personer. Hensikten med dette er å finne ut så mye som mulig om personen, for å kunne danne seg ett mest mulig helhetlig bilde av vedkommende. Når radikaliseringskontaktene i etterkant vurderer den informasjonen som er tilgjengelige vil de forsøke å klassifisere bekymringen som lav middels, eller høy. Faktorer som gjør at bekymringen blir vurdert som høy kan være at personen har benyttet vold tidligere eller de har uttrykt ønske om å skade noen fysisk. Disse indikatorene kan tyde på at personen har svake normative barrierer og potensielt kan begå en terrorhandling. Radikaliseringskontaktene vurderer med andre ord personen normative barrierer for å kunne vurdere om han eller hun er i stand til å begå ett terrorangrep. Innenfor den Helhetlige modellen for forebygging av kriminalitet er det ikke tenkt at politiet skal benytte kartlegging av normative barrierer som

forebyggende mekanisme mot å begå vold og terrorisme, teorien er derfor ikke relevant i denne sammenhengen.

Når radikaliseringskontaktene vurderer normative barrierer påvirker ikke dette som nevnt normdannelsen direkte. Men dette er noe som kan få betydning når radikaliseringskontaktene vurderer hvilken metode de skal bruke for å avklare om det er grunnlag for en bekymring. Radikaliseringskontaktene må da ta stilling til om de skal ha en direkte samtale med en sårbar eller potensielt radikalisert person, eller om de skal avvente og eventuelt overlate informasjonsheitingen til andre etater. Som tidligere beskrevet vil alle informantene foreta en avveining i forkant av ett slikt valg. Avveiningen som foretas blir beskrevet som en kost-nytte vurdering. Det som kan få radikaliseringskontaktene til å avstå fra en slik samtale er at de er redd for at kontakten med politiet kan oppfattes som negativt av dem som blir kontaktet. En av informantene går så lang som å si at det nesten utelukkende vil fremstå som negativ dersom politiet tar kontakt for eksempel for å holde en avklaringssamtale. En av årsakene til dette er at det ikke har skjedd noe straffbart, og radikaliseringskontaktene ønsker ikke å bli oppfattet som noe ”menighetspoliti” som skal diktere hva slags meninger man kan ha i ett demokratisk land. Denne bekymringen som informantene beskriver samsvarer med Bjørgo sin teori innen forebygging av kriminalitet der normativ barrierer og opprettholdelse av normer skjer i samhandling mellom individer og samfunnsinstitusjoner, og dersom man som individ eller gruppe opplever at disse, for eksempel politiet oppfører seg urettferdig kan dette påvirke i hvilke grad man føler lojalitet og forpliktelse til de normene som institusjoner vil fremme (Bjørgo, 2015: 28). Informantene uttrykker bekymring for at dersom de tar kontakt så kan dette få negative følger som i ytterste konsekvens kan bidra til at en sårbar person blir mer radikalisert dersom kontakten med politiet blir oppfattet som negativt. Dette virker å være en av grunnene til at radikaliseringskontaktene i noen tilfeller overlater kontakten med disse personene til samarbeidende etater. Informantene legger da vekt på at dersom en sårbar eller mulig radikalisert person har god kontakt med for eksempel en lærer så vil det være mer naturlig at en slik type samtale tas med en person som de har en god relasjon til. Noen av informantene vil følge opp disse samtalene i forkant og etterkant for å få kjennskap til hva som ble snakket om i disse samtalene, men uten at den personen får vite at politiet har vært involvert.

I den helhetlige modellen for forebygging av kriminalitet er en av de forebyggende mekanismene å forsterke motforestillinger og normative barrierer mot bruk av vold og

terrorisme og fjerne unnskyldninger og påskudd for å bruke vold(Bjørge, 2015:210). Dette kan også som tidligere nevnt gjøres ved å integrere personer inn i samfunnet. Alle informantene sier at de sitter på få virkemidler hvis noen holder på å bli, eller er blitt radikalisert. Det er de samarbeidende etater som har tilgang til slike midler som for eksempel arbeidstrening, bosted og økonomisk bistand. Gjennom å kunne bistå personer som er i risikozonen med slike tiltak så mener informantene at dette kan motvirke radikalisering eller hjelpe noen som er radikalisert. Men ettersom det er andre etater som rår over disse tiltakene er samarbeidet mellom politiet og disse aktørene nødvendig ifølge informantene for å bekjempe radikalisering.

Innenfor den normative forebyggingsmekanismen finnes det enkelte begrensninger. En av disse er at enkelte mennesker er svakere utstyrt med empati og normative barrierer enn andre. Noen av disse vil ofte være personer som kan finnes i kriminelle miljøer og terrorbevegelser. Men forskning viser at de fleste personer som deltar i terrorbevegelser er relative normale og skiller seg lite fra folk flest(Bjørge, 2015:212). Informantene virker å ha stort fokus på personer som har psykiske lidelser og nevner Distriktpsykiatrisk senter som en av de aktørene som de samarbeider mye med, en av informantene uttalte også at mange de er i kontakt med trenger psykiatrisk helsehjelp. Selv om dette fokuset på individer med psykiske lidelser ikke samsvarer med den Helhetlige teorien innenfor forebygging av kriminalitet er dette noe som samsvarer med en av forskningsrapportene som PST har publisert om hva som kjennetegner personer som blir radikalisert. I følge PST er det oftere psykiske lidelser blant de som rekrutteres til høyreekstreme miljøer, og hos soloterrorister som handler på egen hånd. Men blant soloterrorister som har tilknytning til en ekstremistisk gruppe er det ikke høyere andel av psykiske lidelser enn hos resten av befolkningen, da terrorgrupper ikke ønsker å rekruttere personer som er psykisk syk. Informantene har forklart at de baserer sine vurderinger på PST sine rapporter selv om forskningen og den Helhetlige modellen tilbakeviser at flesteparten av de som blir radikalisert er psykisk syk. Det er uklart hvorfor det er ulik oppfatning mellom Den Helhetlige teorien innen forebygging og PST sine rapporter. I den ene rapporten skriver PST imidlertid at dataen kan være upresise og at de bør anses som en grovanalyse(PST, 2016). I tillegg er rapportene som PST har skrevet om hvem som blir radikalisert i hovedsak basert på norske ekstremister og tallmaterialet kan være lite, noe som også kan være en forklaring på hvorfor det er avvik.

Den neste begrensningen i den normative forebyggingsmekanismen er at selv om noen er utstyrt med normative barrierer så kan ytre hendelser som ryster en persons eller en gruppes oppfatning av den sosiale, politiske og moralske orden skape en kognativ åpning som endrer en persons normer og forestillinger(Bjørgero, 2015:212). Eksempler på slike hendelser kan være politiske hendelser, krig og politivold. Men også hendelser på det personlige plan kan få følger som kan føre til at en person blir radikalisert. I samtale med to av radikaliseringskontaktene forteller de at når man skal vurdere en person så er ett viktig moment om det nylig har oppstått hendelser som kan påvirke en person. Eksempler som de benyttet var om personen hadde opplevd dødsfall i nær relasjon eller om personen nylig var blitt utsatt for vold av en nær relasjon. Dette var ifølge informantene noe som kunne få en bekymring til å gå fra lav til høy.

Den andre teorien som også legger vekt på at en kognativ åpning kan få betydning for en radikaliseringsprosess er den "sosial nettverksteorien" Denne teorien forklarer som tidligere nevnt at radikalisering kan oppstå når liketenkende personer finner sammen i gruppe. Denne gruppen kan under gitte omstendigheter reagere med å begå terrorhandlinger. Radikaliseringen skjer som en følge av gruppetilhørighet, hvor egenskaper ved individet er underordnet og de som kan komme til å begå terror like gjerne kan være en velutdannet person fra middelklassen til en som driver med kriminalitet. Informantene har lite fokus på gruppetilhørighet som en mulig radikaliserende faktor, størsteparten av fokuset er heller rettet mot sosiale faktorer på individnivå som for eksempel mangel på sosialt tilhørighet. Det virker derfor som den "sosiale nettverksteorien" har liten betydning på det som informantene ser etter når de skal vurdere hva som kan utløse en radikaliseringsprosess. I den "Helhetlige modellen for forebygging av kriminalitet" legges det også vekt på at terrorhandlinger er ett gruppefenomen. Radikalisering kan skje ved at vennegrupper finner sammen, og der en av vennene er mer ideologisk, karismatisk og politisk motivert. De andre i gruppen vil ofte følge denne personen også inn i militær aktivisme(Bjørgero, 2015:213).

Den andre mekanismen innen den "Helhetlige modellen i forebygging av kriminalitet" handler om å redusere fremveksten av terrorisme og voldelig radikalisering. En forebyggingsstrategi kan være å gripe inn overfor barn og unge som vokser opp under mange risikofaktorer. Dette kan gjøres ved å ta tak i de grunnleggende årsakene til at personer blir radikalisert og kan komme til å begå terrorhandlinger, samtidig vil det være viktig å redusere risikofaktorer og styrke beskyttende faktorer på individnivå(Bjørgero, 2015:214). Alle

informantene forteller at de i en tidlig fase ønsker å kartlegge om bekymringen rundt en person kan klassifiseres som lav, middels eller høy. Dette gjøres ved å vurdere en persons sårbarhetsfaktorer, samt beskyttelsesfaktorer. Informantene nevner at sårbarhetsfaktorer kan være en vanskelig familiesituasjon, manglende tilknytning til arbeidslivet, økonomiske problemer, bosted, ideologi og kriminell historikk. Faktorer som kan beskytte mot radikaliseringsprosessen kan være et stort familienettverk, utdanning og at personen er i arbeid. En av informantene fortalte at grunntanken er at dersom en person er opptatt med jobb eller skole så har man mindre tid til å være terrorist. Dette er sannsynligvis satt litt på spissen. Men alle informantene anser at en persons tilknytning til jobb eller utdanning fungerer som viktige beskyttelsesfaktorer. Når informantene har kartlagt en persons sårbarhetsfaktorer så vil de i samarbeid med andre aktørene se på hvilke hjelpetilbud de kan tilby. Dette kan ifølge noe av informantene bidra til å avbryte en radikaliseringsprosessen. Hjelpetilbudene som informantene trekker fram kan være arbeidstrening, økonomisk hjelp og utdanning.

Informantene virker å ha en forståelse rundt noen av de grunnleggende årsakene til hva som kan starte en radikaliseringsprosessen. Handlingsmønsteret deres virker også å være i tråd med den "Helhetlige modellen" når de tidlig i forløpet ønsker å kartlegge en persons sårbarhetsfaktorer og i etterkant kobler på samarbeidende etater slik at de kan sette i gang tiltak for å styrke personens beskyttelsesfaktorer der hensikten er å avbryte en potensiell radikaliseringsprosessen.

I tillegg til at man forsøker å gjøre noe med de grunnleggende årsakene til terrorisme så er det også ett annet perspektiv som omtales i den "Helhetlige modellen i forebygging av kriminalitet" Dette er faktorer som tidligere har vært omtalt som makro, meso og mikrofaktorer. Kort oppsummert så er kjennetegnene ved disse som følger: Makrofaktorer er forhold og prosesser på stats- eller samfunnsnivå, internasjonale relasjoner eller transnasjonale utviklingstrekk. Grunnleggende årsaker til terrorisme som ble omtalt i avsnittet ovenfor vil ofte befinne seg på dette nivået. Mesofaktorer er forhold og prosesser på mellomnivå, som sosiale bevegelser, institusjoner og organisasjoner, mens mikronivå handler om det som påvirker individer og samhandling i små grupper. Dette kan forklare hvorfor individer og vennegrupper blir radikalisert (Bjørge, 2015:215).

I regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme er det listet opp forslag til kjennetegn som fordeler seg under fire følgende hovedkategorier: Uttalelser og ytringer, interesser/utseende/symbolbruk, aktiviteter og den fjerde kategorien som er: venner/sosialt nettverk. Under den siste hovedkategorien som også kan refereres til som mikronivå, så ligger det en oppfordring i å undersøke en persons nettverk og vennekrets. Eksempler som trekkes frem er om personen har endret nettverk eller omgangskrets og om personen omgås grupper som utøver vold eller annen kriminalitet. Nå nevner alle informantene at vold eller andre kriminelle handlinger utført av en person er noe som kan få en bekymring til å gå fra lav til høy. Samtidig er det lite fokus blant Radikaliseringskontaktene på nettverk eller vennekrets hos de personene de mener kan befinne seg i en radikaliseringsprosess.

6.4 Hindringer i å oppdage sårbare og radikalisererte individer

Oppgavens andre underliggende forskningsspørsmål er om det: *Finnes noe som hindrer politiet i å oppdage personer som står i fare for å bli radikaliseret?* Ettersom det å oppdage individer og grupper som er i en radikaliseringsprosess er en utfordrende oppgave er det også en forventning om at det kan være hindringer når det handler om å avverge at noen blir radikaliseret og i ytterste konsekvens begår terror.

En av de første hindringene som informantene trekker fram er lav fenomenkunnskap blant de andre avdelingene i politiet. Informantene forteller om manglende fenomenkunnskap internt i politiet og særlig blant patruljemannskap. Dette er en utfordring da disse avdelingene har mye kontakt med publikum og derfor kan komme over personer eller grupper som kan være av interesse for radikaliseringskontaktene. Informantene forteller at de opplever å legge inn varslinger i ett politiregister på personer de ønsker tilbakemelding på, men at dette ofte ikke følges opp fordi det er manglende forståelse på hva som kan være relevant å varsle om. I den Helhetlige modellen i forebygging av kriminalitet er politiet en sentral aktør for å oppdage sårbare og radikalisererte personer. Dette forutsetter imidlertid at man kjenner til hva man skal se etter for å kunne identifisere disse tilfellene, og nettopp dette er en utfordring som informantene forteller om, at det ikke varsles til radikaliseringskontaktene. Eksempler som blir trukket frem av radikaliseringskontaktene er at politiet kommer over en person som har utøvd vold mot noen eller begått andre straffbare handlinger, dette sett i sammenheng med at

personen kan være radikalisert er noe som kan gjøre at bekymringen blir ansett for å være svært høy.

De neste interne hindringen som noen av informantene trekker frem er at de er usikre på om de vurderingene de gjør er riktige. Informantene forteller at usikkerheten knytter seg til når de skal vurdere en person for å avgjøre om det er grunnlag for bekymring og hvor høy den eventuelt kan være. Ett annet moment som alle informantene nevner er at det ikke er noe felles opplæring i fenomenkunnskap. Informantene har også fortalt at de ikke er pålagt å følge noe bestemt sjekkliste og at de ikke vurderer etter en felles standard, men at de kan benytte en sjekkliste som koordinatoren har utarbeidet, samt en indikatorliste fra PST.

Regjeringen har i den siste reviderte handlingsplanen mot radikalisering og voldelig ekstremisme sagt at det bør utredes nærmere om politiet bør ta i bruk risikoverktøy når de gjør slike vurderinger, og henviser også til det arbeidet som blant annet er gjort i utviklingen av risikoverktøy. TRAP-18, som er omtalt under avhandlingens teorikapittel er utviklet med det formålet å skille mellom personer som har ekstreme ideer, men som ikke har en intensjon om å begå vold og de som har ett ønske om å benytte terrorhandlinger for å oppnå ett bestemt mål. Den består som tidligere nevnt av en indikatorliste med 18 punkter som skal benyttes for å vurdere om en person utgjør en terrortrussel. TRAP-18 primære fokus er på individnivå og andre faktorer som gruppedynamikk har mindre betydning, dette fokuset samsvarer derfor i stor grad med det fokuset som radikaliseringskontaktene har når de omtaler hva og hvem de mener kan bli en trussel mot samfunnet.

Innenfor TRAP-18 må alle varseltegn sees i sammenheng med hverandre, samtidig er det noen tegn som rangerer høyere enn andre da de forekommer i flesteparten av tilfellene som er forsket på. Informantene har også fortalt om hvilke faktorer de mener rangerer høyere enn andre faktorer. TRAP-18 peker på at dette kan være: en unormal fiksering på en spesifikk sak, vesentlig endring i sinnstemning, manglende suksess i å finne en livspartner, planlegging i å utføre ett terrorangrep og at en uttrykker ønske om å skade noen til en tredjepart.

Alle informantene oppgir at religiøs fiksering er ett viktig moment i vurderingen om det er grunnlag for bekymring eller ikke, en av informantene sier også at når det foretas avklaringssamtaler så dreier disse seg ofte om religion og politikk fordi det er noe som ofte opptar sårbare eller potensielt radikalisererte personer. Informantene nevner også at dersom

noen de har interesse av uttrykker ett ønske om å skade noen så vil dette være noe som utløser en høy bekymring. De andre faktorene som trekkes fram i TRAP-18 som for eksempel, endring i sinnsstemning og manglende suksess i å finne en livspartner blir ikke nevnt av noen av informantene som ett relevant element i en vurdering. Når det gjelder planlegging i å gjennomføre ett terrorangrep kan det være at dette ikke nevnes da en slik form for mistanke vil føre til at saksansvaret blir overført til PST.

Samtidig som ikke alle disse høyrisiko indikatorene nevnes av informantene så viser en gjennomgang av alle de 18 indikatorene at 9 av disse nevnes av informantene som relevante i vurderingen av om det er grunnlag for en bekymring eller ikke. Noen eksempler på dette er personer som har mentale helseproblemer og tidligere voldshistorikk nevnes av informantene som viktige indikatorer.

TRAP-18 skiller seg fra de britiske risikoverktøyene ved at den ligger åpen tilgjengelig for alle og stiller ikke krav om opplæring før den kan benyttes. Dette var noen av begrunnelsene fra informantene om hvorfor den virket mer aktuell enn de andre risikoverktøyene.

Risikoverktøyene VAF og ERG som er utviklet i Storbritannia søker å finne ut hvordan en mulig radikaliserert person tenker, forstår og resonerer og tar i mindre grad høyde for kontekst. Innenfor dette verktøyet vil en person bli vurdert etter 22 faktorer innen engasjement, intensjon og kapasitet. Samtaler med Radikaliseringkontaktene viser at de nevner 8 av 22 faktorer som forekommer innenfor denne modellen. Den må derfor sies å ha lite påvirkning på hva som Radikaliseringkontaktene ser etter når de skal vurdere om hvorvidt en person utgjør en trussel.

I den britiske modellen Contest finnes det egne rutiner hvor hvordan de håndterer personer som er sårbare for radikaliserings. Dersom de får inn tips om personer som fremstår som i faresonen for å bli radikaliserert eller har blitt radikaliserert vil disse bli vurdert av politiet og dersom det er grunnlag for bekymring vil personen igjen bli vurdert av ett fast panel bestående av personer fra helse og utdanningsetaten i tillegg til politietaten. I Oslo har de en lignende ordning med Politirådet og SaLTo men disse jobber ikke utelukkende med individer som er i faresonen for å bli radikaliserert eller har blitt radikaliserert da dette er ett tilbud som omfatter også barne- og ungdomskriminalitet, samt rusproblematikk hos unge. Informantene

nevner heller ikke at de får direkte bistand gjennom dette samarbeidet til å vurdere i hvilke grad en person er radikalisert.

Den siste bekymringen som trekkes frem av informantene er frykten å gjøre feilvurderinger når man er i kontakt med en mulig radikalisert person. Dette forklares med at dersom politiet møter personer direkte for å vurdere om det er grunnlag for bekymring så er dette noe de gjør alene. Under dette møtet oppstår det da rom for feilvurderinger fordi de får en positivt inntrykk av personen. Mens den som møter radikaliseringskontakten forstår at det kan lønne seg å skjule radikale tanker og ideer for å unngå mer oppmerksomhet fra politiet. I denne sammenhengen etterlyser en av informantene et sikkerhetsnett der det er flere om en vurdering slik at man sikrer at vurderingen ikke blir farget av personlig bias. En av informantene drar også koblinger mellom disse vurderingene og politiets etterretningsprosess ettersom begge tilfellene handler om å samle inn informasjon som deretter skal analyseres og vurderes og så formidles.

Politiets etterretningsdoktrine som politiet skal jobbe etter har som tidligere nevnt ett prinsipp om at den skal være mest mulig objektiv og en skal i hovedsak støtte seg til flere kilder, ett annet prinsipp er at den skal være minst mulig personavhengig. Hensikten er å sikre at de vurderingene som gjøres baserer seg på flere kilder og dermed er det lavere sannsynlighet for at beslutninger baserer seg på uriktig informasjon, noe som enkelte av informantene uttrykker bekymring over. Den britiske modellen ”Contest” har i likhet med den norske etterretningsdoktrinen rutiner på hvordan sårbare eller radikalisererte personer skal følges opp som refereres til som ”Prevent case management” Innenfor denne strategien er det politiet som foretar den innledende vurderingen av hvorvidt det er grunnlag for bekymring og denne vurderingen gjøres av to politiansatte for å sikre kvaliteten i vurderingen.

Radikaliseringskontaktene jobber sannsynligvis ikke i tråd med politiets etterretningsrutine når de vurderer informasjon, samtidig kan det tenkes at dersom de hadde jobbet i tråd med den britiske modellen Contest kunne vurderingen deres vært sikrere.

7 Oppsummering og konklusjon

Denne oppgaven har forsøkt å besvare følgende problemstilling

Hvordan forebygger og avdekker Oslo politidistrikt opp miljøer/individer som står i en radikaliseringsprosess?

I tillegg til denne problemstillingen ble det også stilt to underliggende forskningsspørsmål:

-Hvordan kan samarbeidet med andre aktørene innen forebygging bistå politiet i bekjempelsen av radikalisering?

-Finnes det noe som hindrer politiet å oppdage personer/grupper som står i fare for å bli radikalisert?

Samtaler med informantene har vist at når de skal vurdere hvem som utgjør en trussel for samfunnet så omtaler de i hovedsak personer som er ”sårbare”. Årsaken til dette kan være at de støtter seg på teorier innenfor generell forebygning som anser at disse kan være mer tilbøyelig til å utføre kriminelle handlinger. Denne slutningen deles også av PST, som i sine rapporter mener at mange av de som blir radikalisert ofte er å anse som sårbare.

Når informantene skal beskrive hvem de mener med sårbarhet og hva slags betydning det kan utgjøre i en radikaliseringsprosess så er fokuset i hovedsak rettet mot egenskaper på individnivå og deres manglende tilknytning til samfunnet. Det er lite fokus på betydningen av nettverksteorier eller at ressurssterke personer med ideologiske motiver kan utgjøre en trussel. I følge både den Helhetlige teorien innen forebygging og teorien innen gruppedynamikk blir årsaken til radikalisering ofte beskrevet som ett gruppefenomen. Dette samsvarer derimot i mindre grad med det som PST har skrevet i sine rapporter om hvem som blir radikalisert, der er også fokuset i hovedsak på individnivå og informantene har oppgitt at det er tett kontakt mellom Oslo politidistrikt og PST, noe som kan forklare hvorfor radikaliseringskontaktene og PST har sammenfallende fokus på hvem som utgjør en trussel.

Videre viser samtaler med informantene at de handler delvis i tråd med ”Den helhetlige modellen” når de skal vurdere i hvilke grad noen utgjør en trussel gjennom å kartlegge en persons normative barrierer og samtidig opptre på en slik måte at de i minst mulig grad kan provosere noen. Radikaliseringskontaktene handler også i samsvar med denne teorien når de

iverksetter tiltak som de mener kan hindre eller avbryte en radikaliseringsprosess, og når de arbeider for å integrere personer i samfunnet ved hjelp av sine samarbeidspartnere.

Forskningsspørsmålet som skulle se på om det finnes noe som hindrer politiet i å oppdage personer eller miljøer som står i fare for å bli radikalisert stadfester også at enkelte av radikaliseringskontaktene er usikre på om de vurderingene de gjør er riktige og når disse blir målt opp mot ett indikatorsett hos kjente risikoverktøy så virker det som disse i liten grad har betydning for vurderingen om hvem som kan utgjøre en alvorlig trussel.

7.1 Refleksjon

. For å oppdage personer eller miljøer i en radikaliseringsprosess er det viktig at man forstår de grunnleggende årsakene og sosiale mekanismene bak fremveksten av terrorisme på alle nivåene. Dette kan bidra til å fjerne eller begrense disse årsakene(Bjørge, 2015:216)

Denne avhandlingen har satt søkelys på at radikaliseringskontaktene besitter kunnskap om radikalisering og ekstremisme, men samtidig er det tilsynelatende flere perspektiver på radikalisering og ekstremisme som de mangler kjennskap til. Det kan imidlertid tenkes at de har kjennskap til disse teoriene. Men at de ikke anser disse som relevant i deres arbeid, dette gir denne oppgaven ingen svar på.

Ettersom radikaliseringskontaktene ikke har noe felles opplæring i fenomenkunnskap, samtidig som de i stor grad er ansvarlig for egen læring kan dette muligens forklare hvorfor de tilsynelatende ikke har kunnskap om enkelte sentrale teorier innen radikalisering og ekstremisme, og derfor vil benytte den kunnskapen de allerede besitter gjennom opplæring ved Politihøgskolen. En annen forklaring er at siden Norge primært har erfaring med terrorangrep begått av en gjerningsmann, såkalte soloterrorister, uten tilknytning til ett terrornettverk så er det enkelte teorier de anser som mindre relevant når de skal gjøre sine vurderinger i en norsk kontekst.

Det er imidlertid urovekkende at enkelte av radikaliseringskontaktene sier de er usikre på de vurderingene de gjør, noe som også peker på kunnskapshull. Samtidig sier informantene at de skulle ønske de hadde fått tilbud om felles opplæring i fenomenkunnskap. Når det er sagt må

de forholde seg til et fagfelt som er komplisert og der årsakene bak en radikaliseringsprosess kan ha mange årsaker. Samtidig kan det tenkes at dersom de hadde benyttet ett risikoverktøy som ett supplement til den kunnskapen de allerede besitter så hadde vurderingene kanskje vært sikrere. Dette blir særlig relevant ettersom forskning ikke kan stadfeste at de personene som blir ansett som mer sårbare for radikaliseringsprosesser er mer tilbøyelig til å benytte vold for å oppnå ett bestemt mål.

Ett noe mer pessimistisk syn, men kanskje også mer realistisk er at det aldri vil bli mulig å identifisere alle som utgjør en trussel mot samfunnet og at dette er risiko som vi som ett demokratisk samfunn må være villig til å ta.

Antall ord: 23422

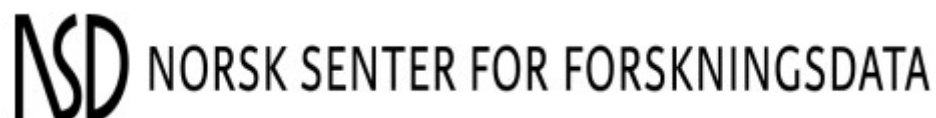
8 Referanser

- Aftenposten.(2012). Dette sa Breivik-ord for ord, Lastet fra: <https://www.aftenposten.no/norge/i/IAkLA/dette-sa-breivik-ord-for-ord>
- Atran, S&M. Sageman. (2009).Theoretical frames on pathways to violent radicalization. ARTIS.Lastet fra: https://sites.lsa.umich.edu/satran/wp-content/uploads/sites/330/2015/10/ARTIS_Theoretical_Frames_August_2009.pdf
- Brinkmann, S. K. a. S. (2017). *Det kvalitative forskningsintervju*: Gyldendal Akademiske.
- Bjørge, T& I.M Gjeldsvik. (2015). Forskning på forebygging av radikaliseringsprosesser og voldelig ekstremisme- En kunnskapsstatus, Lastet fra: [forskning_paa_forebygging.pdf \(unit.no\)](https://www.forskning.no/forskning_paa_forebygging.pdf)
- Bjørge,T. (2015).Forebygging av kriminalitet:Universitetsforlaget.
- Bjørge, T & T.G .Myhrer. (2015). Forskningsetisk veileder for Politihøgskolen:Politihøgskolen. Lastet fra: [Forskningsetisk veileder.pdf \(unit.no\)](https://www.forskning.no/forskningsetisk_veileder.pdf)
- Bjørge,T. (2011). Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet:Politihøgskolen
- Bjørge, T. (2005). Rooth causes of terrorism. Myths, reality and ways forward. Routledge
- Bukve, Oddbjørn.(2016). Forstå-Forklare-Forandre:Universitetsforlaget
- Dagsavisen.(2012.). Mener Breivik var alene om terror. Lastet fra: <https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/mener-breivik-var-alene-om-terror-1.468476>
- FN-Sambandet.(2021). Islamske stat. Lastet fra: [Den islamske staten \(IS\) \(fn.no\)](https://www.forskning.no/den-islamske-staten-is)
- Forsvarets forskningsinstitutt.(2018). Viten: Radikalisering En studie av mobilisering, forebygging og rehabilitering
- Gill, P. & M. Phythian.(2012). *Intelligence in a insecure world*, Cambridge:Polity Press
- Gjeldsvik, T. B. O. I. M. (2015). Forskning på forebygging av radikaliseringsprosesser og voldelig ekstremisme-en kunnskapsstatus.
- Gundhus, H.O.I. (2014). Forebyggende politiarbeid- I spennet mellom kriminalitetskontroll og trygghet: Cappelen Damm Akademiske

- Hemmingsen, A-S. (2011). Sakafi Jihadism: Relying on Fieldwork to study unorganized and clandestine phenomena, *Ethnic and racial studies* 34, no 7
- HM.Government.(2011). CONTEST-The United Kingdom's strategy for countering terrorism. Lastet fra: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/97994/contest-summary.pdf
- HM.Government. (2018). CONTEST-The United Kingdom's strategy for countering terrorism. Lastet fra: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/716907/140618_CCS207_CCS0218929798-1_CONTEST_3.0_WEB.pdf
- Hubert, Marek. (2018). Forebygging av terrorisme ved hjelp av risikovurderinger. Perspektiver og erfaringer fra Storbritannia. NUPI. Foredrag 12. desember 2018.
- H.M.Government. (2019). Home office in the media. Lastet fra: [Prevent and Channel Factsheet - Home Office in the media \(blog.gov.uk\)](https://www.blog.gov.uk/2019/02/28/prevent-and-channel-factsheet-home-office-in-the-media/)
- Knudsen, Rita A.(2018). Measuring radicalisation:risk assessment conceptualisations and practice in England and Wales Lastet fra: [Measuring radicalisation: risk assessment conceptualisations and practice in England and Wales \(unit.no\)](https://www.unit.no/mediasenter/2018/09/12/measuring-radicalisation-risk-assessment-conceptualisations-and-practice-in-england-and-wales/)
- Lid,S & Heierstad, G. (2019). Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme - Norske handlemåter i møte med terror. Gyldendal
- Meloy,J.R,Gill,P. (2016). The lone-actor terrorist and the TRAP 18. *Journal of threat assessment and management*, lastet fra: https://www.researchgate.net/publication/303502624_The_lone-actor_terrorist_and_the_TRAP-18
- Ministry of Justice.(2019).The structural properties of the extremism risk guidelines(ERG22+) a structured formulation tool for extremist offenders. Lastet fra [The Structural Properties of the Extremism Risk Guidelines \(ERG22+\): a structured formulation tool for extremist offenders \(publishing.service.gov.uk\)](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/716907/140618_CCS207_CCS0218929798-1_CONTEST_3.0_WEB.pdf)
- Myklebust, T & Thomassen, G(2010)Arbeidsmetoder og metodearbeid i politiet- Forskningskonferansen 2010. Politihøgskolen. Lastet fra: https://phs.brage.unit.no/phs/xmlui/bitstream/handle/11250/175078/arbeidsmetoder_metodearbeid.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Moestue,C. (2018). Hva er radikaliserings? Norsk psykologforening Lastet fra: [Hva er radikaliserings? - Norsk Psykologforening \(psykologforeningen.no\)](https://www.psykologforening.no/2018/09/12/hva-er-radikaliserings/)
- Monahan, John.(2015). The Individual Risk Assessment of Terrorism: Recent developments. University of Virginia school of law. Lastet fra: [The Individual Risk Assessment of Terrorism: Recent Developments by John Monahan :: SSRN](https://ssrn.com/abstract=2641441)
- Nesser,P.(2015). Islamism terrorism in Europe. Hurst & Company.
- Oslo kommune.(2015). SALTO Sammen lager vi et trygt Oslo- Veileder ved bekymring- Hvordan forebygge og håndtere hatkriminalitet og voldelig ekstremisme, lastet fra <https://www.oslo.kommune.no/prosjekter/salto-sammen-lager-vi-et-trygt-oslo/dokumenter-og-rapporter-salto/>
- Politidirektoratet.(2014). Etterretningsdoktrine for politiet, versjon 1.0 Politidirektoratet
- Politiets sikkerhetstjeneste.(2020). Nasjonale trusselvurderinger 2020. Lastet fra: [Nasjonale trusselvurdering 2020 \(pst.no\)](https://www.pst.no/mediasenter/2020/09/16/nasjonale-trusselvurderinger-2020/)
- Politiets trusselvurderinger.(2019).Trusselvurdering 2019. Lastet fra: [Trusselvurdering 2019 \(pst.no\)](https://www.pst.no/mediasenter/2019/09/16/trusselvurdering-2019/)

- Politiets sikkerhetstjeneste.(2019). Temarapport: Hvilken bakgrunn har høyreekstreme miljøer i Norge, lastet fra https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/temarapport_pst_-hvilken-bakgrunn-har-personer-i-hoyreekstreme-miljoer-i-norge.pdf
- Politiets sikkerhetstjeneste. (2017). Rapport om soloaktører. Lastet fra: [Rapport om soloaktører \(pst.no\)](#)
- Politiets sikkerhetstjeneste.(2016). Temarapport: Hvilken bakgrunn har personer som frekventerer ekstreme islamistiske miljøer i Norge før de blir radikalisert? Ekstern rapport, Lastet fra https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/norsk_radikaliseringsprosjektets-rapport_ugradert.pdf
- Rachlew, A(2010). Å forske på sine egne: Metodiske og etiske utfordringer knyttet til forskning på egen profesjon. I T. Myklebust & G Thomassen(red), Arbeidsmetoder og metodearbeid i politiet; Forskningskonferanse 2010. Politihøgskolen
- Regjeringen.No. (2010). Felles handling felles trygghet- Handlingsplan for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme. Lastet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/handlingsplaner/hp_ekstremisme.pdf
- Regjeringen.No. (2014). Handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme, Lastet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/6d84d5d6c6df47b38f5e2b989347fc49/handlingsplan-mot-radikalisering-og-voldelig-ekstremisme_2014.pdf
- Regjeringen.No. (2014). Tiltak i handlingsplanen Lastet fra [Handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme \(regjeringen.no\)](#)
- Regjeringen.No. (2018). Status for oppfølging av Handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme. Lastet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/status-for-oppfolging-av-handlingsplan-mot-radikalisering-og-voldelig-ekstremisme/id2607640/>
- Regjeringen.NO. (2020)Handlingsplan mot radikalisering og veldelig ekstremisme-revidert, lastet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/a7b49e7bffae4130a8ab9d6c2036596a/handlingsplan-mot-radikalisering-og-voldelig-ekstremisme-2020-web.pdf>
- Regjeringen.No. (2016). Samarbeid og informasjonsutveksling. Lastet fra <https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/veileder/informasjon-og-samarbeid/id2398423/>
- SaLTO(2018). Handlingsplan mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme i Oslo 2018-2021. Lastet fra [Handlingsplan 2018-2021 – mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme i Oslo.pdf](#)
- Sedgwick, M. (2010). The concept of radicalization as a source of confusion. Terrorism an political violence,22.4. Routledge
- Sikkerhetstjeneste, P. (2019). Trusselvurdering 2019 Lastet, fra <https://pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/trusselvurdering-2019/>
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*: Gyldendal Akademisk.

9 Vedlegg 1: Meldeskjema til NSD



NSD sin vurdering

Skriv ut

Prosjekttittel

Oslo politidistrikts håndtering av radikaliserings og ekstremisme-På jobb i gråsonen

Referansenummer

762320

Registrert

01.05.2019 av Elisa Lagesen - Elisa.Lagesen@phs.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Politi høgskolen

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Randi Helene Kittang Solhjell, Randi.Helene.Kittang.Solhjell@phs.no, tlf: 23199782

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Elisa Lagesen, elisalagesen@hotmail.com, tlf: 90471149

Prosjektperiode

01.01.2020 - 01.12.2021

Status

12.08.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

12.08.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 12.08.2021 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.12.2021. LOVLIG

GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a. PERSONVERNPRINSIPPER NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: - lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet DE REGISTRERTES RETTIGHETER NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20). Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned. FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon. MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres. OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Kontaktperson hos NSD: Karin Lillevold Lykke til med prosjektet!

b281aa05d

10 Vedlegg 2: Informasjonsskriv til respondentene

Vil du delta i forskningsprosjektet

”På jobb i gråsonen”

”Oslo politidistrikt sin håndtering av radikaliserings og ekstremisme”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å studere Oslo politidistrikt sin håndtering av ekstremisme og radikaliserings. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Oppgaven skrives av Elisa Lagesen som er masterstudent ved Politihøgskolen i Oslo.

Ettersom du som radikaliseringskontakt sitter med mye kunnskap om radikaliserings ønsker jeg å foreta ett intervju med deg for å finne ut ” **Hva fanger politiet i Oslo pp miljøer/individer som står i fare for å bli radikalisert eller har blitt**”

Underliggende forskningsspørsmål er: Finnes det noe som hindrer politiet å oppdage personer/grupper som står i fare for å bli radikalisert? Samt hvordan kan samarbeidet med andre aktører innen forebygging bistå politiet i bekjempelsen av radikaliserings?

Oppgavens problemstilling er valgt ut med tanke på at det fortsatt eksisterer forskingshull innen ekstremisme og radikaliserings.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Det er Politihøgskolen som er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du har blitt trukket ut tilfeldig, og får derfor forespørsel om å delta.

Hva innebærer det for deg å delta?

Å delta i prosjektet innebærer en samtale på ca 40- til 60 minutter. Du kan selv velge dag og tidspunkt for intervjuet. Dersom du samtykker til det vil intervjuet bli tatt ut på lydopptak.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er bare jeg som vil ha tilgang på disse opplysningene.

Eventuelt lydopptak av deg vil bli transkribert og slettet etterpå. Fram til lydopptak blir slettet vil det befinne seg innlåst i ett rom på privat bolig. Det er ingen andre som vil ha tilgang på disse opplysningene. Ditt navn og kontaktopplysninger vil jeg erstatte med kode som lagres på egen navneliste avskilt fra øvrig data.

Det vil ikke publiseres informasjon som kan identifisere deg, det vil bare bli publisert informasjon som omhandler arbeidsmetodikk.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er *desember 2021*

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra *Politihøgskolen i Oslo* har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

ved Politihøgskolen i Oslo-veileder: Randi Helene Kittang Solhjell, Randi Helene Kittang Solhjell@phs.no Student:Elisalagesen@hotmail.com

- Vårt personvernombud: **personvernombud@phs.no**

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Elisa Lagesen

Samtykkeerklæring

Samtykke kan innhentes skriftlig (herunder elektronisk) eller muntlig. NB! Du må kunne dokumentere at du har gitt informasjon og innhentet samtykke fra de du registrerer opplysninger om. Vi anbefaler skriftlig informasjon og skriftlig samtykke som en hovedregel.

- *Ved skriftlig samtykke på papir, kan du bruke malen her.*
- *Ved skriftlig samtykke som innhentes elektronisk, må du velge en fremgangsmåte som gjør at du kan dokumentere at du har fått samtykke fra rett person.*
- *Hvis konteksten tilsier at du bør gi muntlig informasjon og innhente muntlig samtykke (f.eks. ved forskning i muntlige kulturer eller blant analfabeter), anbefaler vi at du tar lydopptak av informasjon og samtykke.*

Hvis foreldre/verge samtykker på vegne av barn eller andre uten samtykkekompetanse, må du tilpasse formuleringene. Husk at deltakerens navn må fremgå.

Tilpass avkryssingsboksene etter hva som er aktuelt i ditt prosjekt. Det er mulig å bruke punkter i stedet for avkryssingsbokser. Men hvis du skal behandle særskilte kategorier personopplysninger og/eller de fire siste punktene er aktuelle, anbefaler vi avkryssingsbokser pga. krav om eksplisitt samtykke.

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i [*sett inn aktuell metode, f.eks. intervju*]*
- å delta i [*sett inn flere metoder, f.eks. spørreskjema*] – hvis aktuelt*
- at [*oppgi hvem*] kan gi opplysninger om meg til prosjektet – hvis aktuelt*
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes [*beskriv nærmere*] – hvis aktuelt*
- at mine personopplysninger lagres etter prosjektslutt, til [*beskriv formål*] – hvis aktuelt*

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

11 Vedlegg 3: intervjuguide

Spørsmål til radikaliseringskontaktene

Innledende spørsmål/oppvarming

Hva slags utdanning har du?

Hvor lenge har du vært ansatt i politiet?

Hvor lenge har du vært radikaliseringskontakt?

Hvordan vil du definere ordet radikal?

Samarbeidsaktører

Hvilken eksterne aktører samarbeider dere med innen forebygging?

Hvordan vil du beskrive samarbeidet med de andre aktørene innenfor forebygging(skole, PST, OSV)

Hva slags fordeler gir samarbeid med andre aktører?

Finnes det en kostnad med å samarbeide med andre aktører?

Eksisterer det begrensninger i samarbeidet som hindrer deg i ditt arbeid?

Er det tilfeller der du ikke vil benytte deg av andre eksterne aktører dersom du har avdekket et sårbart individ?

I så fall hva kan forklare dette?

Når du skal vurdere i hvilken grad en person er blitt radikalisert vil du da kunne benytte deg av andre aktører(skole, kommune, etc)

Metode

Kan du fortelle om de ulike metodene dere som radikaliseringskontakter har for å oppdage personer som er i ferd med å bli radikalisert?

Når du vurderer å benytte et virkemiddel hva slags avveininger vil du foreta i forkant ?

Hender det at du avstår å benytte ett virkemiddel?

Hva er grunnen til det?

Dersom du avstår fra å bruke et virkemiddel kan du få andre aktører til å benytte dette istedenfor politiet?

Er det noe som hindrer deg i å oppdage personer som er radikalisert eller i ferd med å bli radikalisert

Benytter dere etterretningsinformasjon for å identifisere sårbare individer?

Benytter du bestemte verktøy når du skal vurdere i hvilken grad en person er radikalisert?(sjekklister etc)

Opplever du disse verktøyene som du har til rådighet som tilstrekkelige for å oppdage sårbare individer?

Finnes det virkemidler som dere ikke har, men som kunne vært benyttet?

Lovverk og retningslinjer

Hva slags juridisk rammeverk må dere som radikaliseringstakere forholde dere til?

Finnes det begrensninger i lovverket som hindrer deg i å oppdage sårbare individer?

Synes du det juridiske regelverket er enkelt å forholde seg til?(Gråsoner, tilstrekkelig harmonisert med praktiske problemstillinger)